

“Naannoo Amaaraatti magaalotni to’annaa Jaawusaa jala turan bilisa ba’aniiru”

- Tajaajila Kominikeeshinii Mootummaa

Waaqshuum Fiqaaduutiin

Finfinnee: Magaalotni naannoo Amaaraa Finxaaleyii Jaawusaan to’atamanii turan qindoomina Raayyaa Ittisa Biyyaafi ummata naannichaan bilisa ba’uu Tajaajilli Kominikeeshinii Mootummaa ibse. Balaliin xayyaaraas gara naannichaatti cegalamuus hubachiiseera.

Ministirri Tajaajilichaa Doktor Laggasaa Tulluu ibsa kaleessa miidiyaaf kennaniin akka jedhanitti, qaamni hidhatee naannichatti jeequmsa kaasee naannichatti qormaatni kutaa 12ffaa qixa sirriin akka hinkennamne, saamichaa garaagaraa raawwachuun, ummatni karaa tasgabbi qabuun akka hinsoomne taasisuufi xaa’oo saamuun qonna naannichaa danquun diinummaa ummataa naannichaaf qabu ifatti mirkaneesseera. Miidhaan naannichatti qaqqabe ragaan deggeramee fuuldutratti ummataaf ifa ta’as jedhaniiru.

Qaamni dheebuu aangoon guutume kun “Amaaraa jabduun ijaara” abjuu jedhuun, sirna

Gara fuula 16tti

Ambasaaddar Mallas Alam

Bu’aqabeessummaan hariiroo dippilomaasii Itoophiyaa dabalaa jira

Taammiruu Raggaasaatiin

Finfinnee: Bu’aqabeessummaan hariiroo dippilomaasii biyyattii daran dabalaa jiraachuu Ministeerri Haajaa Alaa Itoophiyaa beeksise.

Dubbii Himaan Ministeerichaa Ambasaaddar Mallas Alam ibsa tibbana miidiyaaf kennaniin akka

Gara fuula 16tti

Suurri Gabaaboo Gabreetiin

Doktor Laggasaa Tulluu

“Hojii to’annoofi hordoffii waggoota lamaatiin qarshii biliyoonni 11.32 deebi’uu danda’eera”

- Aadde Sa’aadaa Abdurraamaan

Natsaannat Taaddasaatiin

Finfinnee: Caffeen Oromiyaa ijaarsa sirna dimokiraasii dagaagsuu, bulchiinsa gaarii mirkaneessuu, misooma ariifachiisaa ummanni sadarkaan irraa fayyadamu gama hawaasummaa, dinagdeefi siyaasaan fiduun itti gaafatamummaa olaanaan heeraafi ummataan itti kenname dhugoomsuufi amantaa ummatni irraa qabu cimsuuf hojjiilee gurguddoo raawwachaa jiraachuu ibse.

Afyaa’iin Caffee Oromiyaa Aadde Sa’aadaa Abdurraamaan ibsa dheengadda Gaazexaa Bariisaaf kennaniin akka jedhanitti, Caffichi ergama ulfaataa itti kenname milkeessuuf waggoota lamaan

Aadde Sa’aadaa Abdurraamaan

darban kaayyoowwan muummee ja’a (dimokraasiifi bulchiinsa gaarii diriirsuu,

Suurri: (Caffee Oromiyaa)

mirga lammiiwwanii akkasumas, nagaafi tasgabbi kabajchiisuu, qabeenya ummataafi mootummaa qajeelloon hojiirra oolchuu, hojiileen seeraafi sirni hojmaata bu’uura godhatanii akka raawwataman taasisuu, misoomni haqa qabeessaafi ariifataa ta’e akka jiraatu taasisuufi qaamolee mootummaa gidduutti qindoominni hojmaataa akka jiraatu) taasisuuratti xiyyeeffatee hojjechaa ture. Caffichi waggoota shanan dhufan akka waggaa 25tti ilaalamanii hojjetamuu qabu miira jedhuun hojjechaa jira.

Caffeen Oromiyaa ittigaafatamummaafi ergama itti kenname ba’achuuf hojjiilee raawwataa tureen bu’aa qabatamaa fiduu danda’uu himanii, gama tajaajila

Gara fuula 16tti

“Geengoo jeequmsaa keessaa ba’uuf falli jiru aadaa marii gabbisuu qofa”

-Obbo Mulaatuu Gammachuu

fuula 2

“Raayyaa ittisa biyyaa maqaa balleessuun sabaafi Sablammoota jibbuurraa madda”

- Ustaaz Kaamil Shamsuu

fuula 2

Sirna Gadaa: Sirna sagalee caalmaan osoo hintaane haqaan murtoo kennu

fuula 4

ODUU

“Geengoo jeequmsaa keessaa ba’uuf falli jiru aadaa marii gabbisuu qofa”

- Obbo Mulaatuu Gammachuu

Waaqshuum Fiqaadutiin

Finfinnee: Dadaaqama siyaasa biyyattii wal’aanuufi geengoo jeequmsaa keessaa ba’uuf falli waaraan aadaa marii gabbisuu qofa ta’uu Miseensi Koree Raawwachiiftuu Hojii Paartii Kongirasii Federaalistii Oromoo Obbo Mulaatuu Gammachuu ibsan.

Obbo Mulaatuu haala boora’uu nageenya naannoo Amaaraa ilaalchisaniitii turtii dheengadda Dhaabbata Pireesii Itoophiyaa waliin taasisaniiru. Akka isaan jedhanitti, naannicha dabalatee bakka kamittuu mufii jiru humnaan osoo hintaane mariin furamuu qaba. Waldhabbi humnaan furuuf sochiin barootaaf biyyattii keessatti taasifame firii dhabuurra darbee dhaloota har’aaf ba’aa guddaa ta’eera.

Yeroo ammaa naannoo Amaaraatti qaamni hidhatee lolatti seenee qaama gaaga’amni waraanaa naannicharra darbee biyyaatti fiduu hinhubanneefi machiin dhuunfatame ta’uu himanii, naannoon Amaaraa naannolee lola Kaaba biyyattiitti mudateen hubaman keessaa tokko ta’uunsaa osoo beekamu madaa dabalataaf lola banuun aantummaa dhabuurraa kan maddu ta’uu ibsaniiru.

Naannoo kanatti qaama hidhatee socho’uun olaantummaan seeraa gaaffii keessa galuunsaa bubbuluu kaasanii, har’a garuu qaamni kun erga ifatti waraana bance

carraan marii dhiphaa waan ta’eef bifa of eegannoo qabuun olaantummaa seeraa gara mariitti geessu kabachiisuun dirqama ta’uu himaniiru.

Mootummaa eeyyama ummatoota biyyattiin hundaa’e maqaa baleessuun ummatoota waliin waan walitti isaan buusuuf akka isaaniif tolutti “Mootummaa ABO” jechuufi RIB wabii ummatoota biyyattii ta’e maqaa balleessuun shira hamaa ta’uusaa garaagarummaa ilaalchaa malee hubachuun barbaachisaa ta’uus ibsaniiru.

Waldhabbi barootaaf ture walqixxummaa, tokkummaafi obbolummaan goolabuuf waadaa waloo saboota, sablammootaafi

ummatoota biyyattii kan ta’e heera har’a hojiirra jiru tumachuu yaadachiisani, ta’us hanqina heerichaan walqabatee ka’u caalaa heericha qixa sirriin hojiitti hiikuu dhabuun geengoo jeequmsaaf sababa guddaa ta’uu hubachiisaniiru.

Akka isaan jedhanitti, waraanni mancaatiifi badii lubbuurra kan darbe nagaa xumura bareedaa hinqabu. Waldhabbi kamiifuu mariin heera biyyattiirratti bu’uureffame dursuu qaba. Namuu hidhatee biyya goolutti wanti arreeduuf sababnisaa beekamee mariin furamuu qaba. Isa mariif hinbitamne ammoo tarkaanfii seeraan adaba qabsiisuun dirqama mootummaati. Mootummaan mataansaas seera kabajuu qaba.

Yeroo dhiyoo as mariifi filannoo ummataa caalaa afaan qawween aangoo dhuunfachuuf sochiin gama hundaan taasifamaa jiru aadaa badaa sirrachuu qabu ta’uu himanii, jaarraa amma keessa jirru, keessattuu haala qabatamaa Itoophiyaa amma jiruun sochiin akkasii dhangalaatii dhiigaarra kan darbe herrega kamiinuu kan angootti nama geessu akka hintaane jala sararaniiru.

“Kan mufate hunduu qawwee kaasee Araat Kiilootti fiiga taanaan deebiisaa afaan qawwee waan ta’uuf nageenyi biyyaa bala hamaa keessa seena. Kun ammoo gaaga’ama roga maraa duuba deebisuufu rakkisaa ta’etti akka geessuu hubachuun barbaachisaadha” jedhu.

“Raayyaa ittisa biyyaa maqaa balleessuun sabaafi Sablammoota jibbuurraa madda”

- Ustaaz Kaamil Shamsuu

Waaqshuum Fiqaadutiin

Finfinnee: Ijaarsi Raayyaa Ittisa Biyyaa (RIB) calaqqee saboota, sablammootaafi ummatoota biyyattii waan ta’eef maqaa balleessiin taasifamaa jiru sabaafi sablammoota jibbuufi fudhachuu dhiisuurraa kan maddu ta’uu Miseensi Mana Maree Bakka Bu’oota Ummataa Ustaaz Kaamil Shamsuu hubachiisan.

Ustaaz Kaamil Dhaabbata Pireesii Itoophiyaaf dheengadda akka ibsanitti, maqa balleessiin RIB ajandaa tasaa osoo hintaane jibbiinsa gad fagoo sabaafi sablammootaaf jirurraa kan maddedha. Rifoormii taasifameenis raayyaa saboota hunda bakka bu’u ijaaruun danda’ameera. Ta’us qaamoleen jibba sabootaan machaa’an Raayyaa Ittisa Biyyaa yoo fedhan saba tokko yookaan amantii tokkotti gad xiqqeessuu fedhu.

Biyya sabaafi sablammoota fedhii garagaraa qabaniifi haala murteessaarratti argamtu Itoophiyaatti RIB’n ala nagaafi birmadummaa kaasuun hin yaadamu jedhanii, raayyaan kun akka qaamoleen farra nageenyaa jedhan osoo hintaane Itoophiyaarra darbee nageenya addunyaafuu murteessaadha. Haa ta’u malee, raayyaa ittisa sadarkaa addunyaattuu maqaa qabu kana maqaa balleessuun gantummaa guddaadha

Biyyi hinjiru taanaan qabsoon yookiin fedhii siyaasaa kamuu bakkaan ga’achuun biddeena abjuuti kan jedhan Ustaaz Kaamil, warri biyya diiguuf yaalanii gootummaa raayyaa ittisaan qolatamaa jiran mataansaani walwaraansa waliinii uumamuun karaatti cituurra darbee fedhiin aangoo argatan akka hinjirre dubbataniiru.

Akka isaan jedhanitti, lubbuu ofii qabsiisani biyya balaarraa baraaruu akka maqaa balleessuu hinsalphatu. Raayyaan ittisa gormuu ilmaan namootaa waan ta’eef hanqina qabaachuu danda’a. Haa ta’u malee, faayidaa yeroof miiraan oofamanii

Gara fuula 16tti

Haala naannichi keessa jirutu labsiin yeroo hatattamaa akka labsamu ka’umsa ta’e

Taammiruu Raggaasaatiin

Finfinnee: Haalli qabatamaan naannoo Amaaraa keessa jiru labsiin yeroo hatattamaa akka labsamuuf ka’umsa sirrii ta’uu Miseensa Mana Maree Bakka Bu’oota Ummataatti Miseensa Koree Dhaabbii Haajaa Alaafi Nageenyaa kan ta’an Obbo Saadiq Adam ibsan.

Miseensi kun ibsa dheengadda Dhaabbata Pireesii Itoophiyaaf kennaniin akka jedhanitti, labsiin yeroo hatattamaa kan labsamu yeroo balaawwan namtolchees ta’ee uumamaa kan seerota idileetiin furamuu hindandeenye uumaman kan labsamuudha. Kana malees, balaan addaa kan mootummaafi biyya qoru yommuu uumamu labsiin yeroo hatattamaa akka labsamu heera biyyattiirratti ifatti kaa’ameera. Haalli naannoo Amaaraas seera idileen to’achuun waan hindanda’amneef labsiin yeroo hatattamaa bu’uura heera biyyattiin labsame.

Naannicha keessatti qaamolee hidhannoon socho’aniifi miidhaa dhaqqabsiisanirraa kan ka’e lammiileen nagayaan ba’anii galuu akka hindandeenye eeranii, hoggantoonni mootummaa ajjeeffamuu,

Obbo Saadiq Adam

qabeenyi mootummaas ta’ee kan nama dhuunfaa saamamuufi gubachuu, dhaabbileen mootummaas akka hojiisaanii hinhojjenneef ugguramuu ibsu. Sochiin idilee dhaabbachuurraa kan ka’e bakkaa bakkatti socho’uun rakkisaa ta’uus ni kaasu.

Labsiin yeroo hatattamaa mootummaadhaaf filannoo isa jalqabaa hinturre kan jedhan miseensi kun, rakkoon naannicha

keessa ture sadarkaa amma ga’erra osoo hinqaqqabiin marabbaan goolabuuf carraaqii hedduu mootummaan taasise fudhatama dhabuun haala ammaatti ce’uu yaadachiisaniiru.

“Rakkooleen uumaman kunneen ammoo naannicharrattis ta’ee biyyattiirratti kallattii hundaan dhiibbaa guddaa geessisaa jiru. Mootummaan naannichaas rakkoolee mudatan karaa idileetiin furuu akka hindandeenye beeksisuun labsii yeroo hatattamaa hojiirra oolchuunsaa murtoo sirriidha. Mootummaan labsii kanaan lubbuu namoota hedduu du’a oolchuufi qabeenyi akka hinbarbadoofne taasiseera. Haa ta’u malee, labsichaan raayyaan ittisa biyyaa gara naannichaatti yommuu seenu rakkoon dhiibbaa mirga dhala namaa akka hinmudanneef of eegannoo taasisuun barbaachisaadha” jedhu.

Labsichi labsamee guyyoota sadi keessatti humnootni naannicha keessatti hidhannoodhaan saamicha raawwachaa turan magaalota gurguddoo gadilakkisani akka bahan taasifamuu himanii, kun milkaa’ina guddaa ta’uufi hojirra oolmaa labsichaaf lammiileen biyyattii hundi, hayyoonni, jaarsoliin biyyaafi abbootiin amantii deeggarsa isaanirraa eegamu akka taasisan waamicha dhiheessaniiru.

Ijoo Dubbii

Tokkummaa cimsachuun nageenya tikfachuu

Ummanni Itoophiyaa aadaafi duudhaa waliin jireenyaa baroota lakkoofsisan qaba. Ummanni kun qomoo, amantii, ilaalcha siyaasaafi wantoota addaddummaasaa mul'isan qabaatus barootaaf waldanda'eefi walkabajee wajjumaan jiraateera; jiraataas jira.

Keessumaa yommuu biyyi haalota garagaraan rakkoo hammaataa keessa seentu tokkummaadhaan dhaabatee biyyasaa weerara diinaarraa qolateera. Rakkooleen uumamaafi namtolchee addaddaa yommuu uumamanis wajjumaan duulee injifateera.

Keessumaa ummanni Oromoo aadaafi duudhaa hammachuu qabuun sabootaafi sablammoota biyyattii ofitti qabuun barootaaf jiraateera, jiraataas jira. Ummanni kun bara addunyaan dimokraasii hojjiirra oolchuu mitii yaaduuyyuu hinjalqabiinitti Sirna Gadaa kalaqatee ittiin bulaa tureen wantoota tokkummaa cimsanirratti hojjetaafi biyya kanaaf gumaachaa tureera, gumaachaas jira.

Gootonni Oromoo karaa qindaa'eefi bittinnaa'een saboota kaan wajjin ta'uun biyya badiirraa baraaruf qabsoo hadhoofuu taasisaa kan dadhabanitti dhaloota guddisaa turan. Qaanqeen qabsoo gootota qaroo ilmaan sabaatiin qabsiifamte wareegama kaffaluun dhalootaa dhalootatti darbaa qeerroofi qarreen baallii fudhachuun qabsoo finiinsan.

Qabsoo sababa tokkummaa jabaa, jaarmiyaa siyaasaa cimaafi hoggansa bilchaataa dhabuutiin jaarraa lakkoofsise dhaloonni har'aa rakkoo milkaa'uu dhabuu mooraa qabsoo Oromoo hubachuun alaafi keessaa tokkummaasaa akka sibiilaa jabeessee hoggansa jabaadhaan masakamuun cunqurfamtoota ilmaan sabaafi sablammootaa bilisa baasee injifannoo dachaa galmeessise.

Ta'us har'a gareen finxaaleyyii kanneen walqixxummaa sabaafi sablammootaa, afaanii amantiitti hinamanne, farreen federaalizimii sabdaneessaa akeeka ka'umsaafi ga'umsa hinqabneef meeshaa waraanaatiin deeggaramanii saamichaafi hookkararratti bobba'aniiru. Kanaanis ummataafi biyya gidiraawwan adda addaatiif saaxilaniiru.

Keessumaa mirgoonniifi faayidaaleen ummata Naannoo Amaaraa kan lammiilee kaan wajjin walitti hidhame ta'uun kan beekamu yoo ta'u, murni finxaalessaa garuu akka ololasaatiif itti toluuf waan ummanni Amaaraa cunqurfame fakkeessuuf wixxirfataa tureera.

Ololiifi hokkarri murnichi ummata naannichaa waraana keessa ture caalaatti gidirsuufi dhumaatii hamaatti oofuu kan kaayyeffate ta'uun dhugaadha.

Egaa naannoo kamittuu haa ta'uu eessattuu murna seeraan ala meeshaa waraanaa hidhatee mootummaa sagalee ummataatiin filatameefi nageenya booressuurratti bobba'e yeroo dhumaatiif dhabamsiisuun biyyas ta'e saba boqochiisuun barbaachisaadha. Kanaafis ummatoonni biyyattii haaluma barameen ammas yeroo kamuurra tokkummaasaanii cimsatanii aannaniifi garaa ta'uun mootummaa sagaleesaaniitiin filatan maddii hiriirani farreen nageenyaa dhabamsiisuun qabu.

Haalaafi sirna siyaasaa amma keessa jirruun gaaffiin kamuu deebi'uu kan danda'u mariifi marii qofaan ta'uu sirriitti hubatee tarkaanfii mootummaan nageenya mirkaneessuuf fudhatu kamuu onnee guutuufi tokkummaadhaan utubuun nageenyasaa tikfachuu qaba.

Yaada

Itoophiyaan biyya qormaanni ishee cimsuudha

Itoophiyaan biyya qormaatilee keessaafi alaan baroota keessatti ishee muudatan hunda injifannoon darbuun tokkummaa ishee eeggattee har'a geessedha. Tokkummaa jabaafi hariiroo cimaa qabaachuun saboota, sablammootaafi ummattootashee sababoota itti fufinsaafi bu'uura jabaa irratti ijaaramuushee mirkaneessan keessaa angafummaan kan eeramudha. Kunis, fuuldureefi hireen saba, sabalammootaafi ummattoota biyyattii kan walitti hidhate ta'uu kan mirkaneessedha.

Tokkummaan Itoophiyaafi hariiroon ummattoota bu'uura cimaarratti akka ijaaramu dhaabbilee taasisan keessaa Raayyaan Ittisa Biyyaa (RIB) adda durummaan kan eeramuudha. RIB hundeeffamasaarraa eegalee saba, sablammootaafi ummattoota biyyaatiirraa kan hundaa'eefi dhaabbata guddicha tokkummaa biyyalessaafi birmadummaa Itoophiyaa kabachiisuun kan tajaajilaa tureefi jirudha. Dirqama nageenya kabachiisuu biyya keessaafi sadarkaa idiladdunyaa itti kennamu hunda jaalala biyyaafi gootummaa olaanaan bahachuun injifannoo seenaqaabeessa galmeessaa kan ture loltuu ummataati.

Mallattoo tokkummaa Itoophiyaa isa olaanaa kan ta'e RIB finxaalessitoonni biyya keessaa humnoota alaa waliin qindaa'uun meeshaalee ololaasaanii fayyadamuudhaan maqa balleessiiwwan gara garaa irratti geggeessuun dadhabsiisuuf yaalanis raayyichi tokkummaa biyyalessummaasaa kan yeroo kamuu caalaa jabeessuudhaan dirqama irraa eegamu sirnaan ba'achuurratti argama. Hundaa ol RIB irratti aggaamuun birmadummaa biyyaa tuquu ta'uu hubachuun sirnaan beekamuu qaba.

Hireefi abdiin egree saboota, sablammootaafi ummattoota Itoophiyaa walitti hidhaminsa guddaa kan qabu ta'ee osoo jiruu humni finxaalessaa Jaawusaa Naannoo Amaaraatti gaaffii ummataaf kan gurmaa'e of fakkeessee hidhannoodhaan deeggaramee RIB dura dhaabachuu yaaluun naannichaa dirree waraanaa taasisuuf socho'aa tureera, jiras.

Ummanni Amaaraa mirga ofiin of bulchuu gonfachuun osoo ofiin of bulchaa jiruu waan ummattoota biroorraa addatti gaaffii qabu fakkeessuun gareen burjaajiifi karaa qaxxaamuraatiin aangoo qabachuuf saamicharratti gurmaa'e kun tajaajila hawaas dinagdee naannichaa boodatti deebisuurratti argama.

Ummanni naannichaa waraana Itoophiyaa kaabaa waggoota lamaan darban mudatee tureen rakkoowwan guguddoof saaxilamee turerra osoo

hinbayanatiin gareen kun irra deebiin naannicha rakkoo jabaaf akka saaxilamu taasisaa jira.

Saboota, sablammootaafi ummattoota Itoophiyaa hundaan walitti hidhamiinsa dhiigaa akkasumas daangaa bulchiinsaa bal'inaan kan waliin qooddatu ummanni Amaaraa gareen finxaalessaa yeroon dhufu qormaata akka itti ta'uuf yeroo omishaa qonnaa eeggatee danqaa naannichatti ta'aa jiraachuusaatiin Mootummaa Naannoo Oromiyaafi ummata naannichaa ni yaachisa.

Sagalee ummata Amaaraatiinis ta'e saba, sablammootaafi ummattoota biyya keenyaa hundaan mootummaan filatamee hundaa'e karaa walqixxummaarratti hundaa'een fayyadamummaa lammilee mirkaneessuuf xiyyeeffannoon hojjechuurratti argama.

Humni Finxaalessaa Jaawusaa seeneffama qeenxee "Biyyi ani hinbulchine jiraachuu hinqabdu" jedhu qabachuun gaaffii ummataa kan gurmaa'e fakkeessuun fedhii aangoo qaxxaamuraan qabachuuf mootummaa naannichaa diiguufi hookkaraan dhimmoota hawaasummaa, siyaasaafi dingdee naannichaa hunkuraan faayidaa ummata Amaaraa miidhuurratti argama.

Jaarraa 21ffaa keessa jirru kanattis ta'e yeroo biyyi mootummaa badhaadhinaan hogganamaa jirtu kanatti humna afaan qawweetiin gaaffiin ummata Itoophiyaas ta'e ummata Amaaraa deebi'uu kan hinjirre yoo ta'es rakkinoonni guguddoofi darri maqaa garee kanaatiin ummata irra ga'u Mootummaa Naannoo Oromiyaa guddaa kan gaddisiisudha.

Waan ta'eefuu, ummanniifi Mootummaan Naannoo Oromiyaa ummataafi Mootummaa Naannoo Amaaraa akkasumas sabaafi sablammoota biroo wajjin ta'uun garee finxaalessaa kanarratti qabsaa'uun nagaafi tasgabbi biyya kan mirkaneessu ta'uu cimsee hubachiisa.

Bulchiinsa Mootummaa Naannoo Oromiyaa

Bariisaan

Guraandhala bara 1969 hundaa'e.
Torbanitti al tokko, guyyaa Jimaataa,

Dhaabbata Pireesii Itoophiyaatiin maxxanfamaa ture. Waxabajjii 1,2011 irraa eegalee Sanbata maxxanfamaa jira.

Hoji Gaggeessaa Olaanaa Dhaabbata Pireesii Itoophiyaa
Lakk. bilbilaa - 011-126-42-22
Email :- epa@press.et

Gulaalaan

Charinnat Hundeesaa
Lak.Bilbilaa 011-126-42-08
chhundessa@yahoo.com

email-cherenethundessa@press.et

Teessoon: Kutaa Magaalaa Nifas Silki Laaftoo

Qopheessitootni:

Saamraawit Girmaa
Natsaannat Taaddasaa
Bayyanaa Ibraahim
WaaSihiun Takilee

Adeemsisaa Hojii

Bil. 011-126-42-22

Kutaa Beeksisaa:

Bil. 011-156-98-73

Raabsa Gaazexaa

Bil.011-157-02-70

Faaksii Kutaa Qophii

251-011-1-5698-62

L.S.P 30089

email-bariisaa@press.et

Ethiopian Press Agency

ODUU

Doktor Gaarummaa Abdiisaa

Doktor Gaarummaa Abdiisaa: Hayyuu Moosaajii Afaan Oromoo kalaqan

Waaqshuum Fiqaaduutiin

Finfinnee: Yunivarsitii Mattuutti barsiisaa Fiiziksii kan ta'an Doktor Gaarummaa Abdiisaa moosaajii Afaan Oromoo daa'imman barsiisuufi bifa adda ta'een akaakuu barnoota garaagaraarratti hundaa'uun hiika jechootaa kennu hayyuu kalaquu danda'aniidha.

Abbaan kalaqaa kun yaada dheengadda Dhaabbata Pireesii Itoophiyaaf kennaniin, gaaffiilee bu'uuraa Oromoon kaasaa ture keessaa inni tokko gaaffii afaansaan barachuuti jedhanii, mirgi afaan ofiin barachuu argame kun qofaasaa ga'aa waan hintaaneeff Afaan Oromoo guddatee afaan saayiinsiifi teknoloojii akka ta'uuf hawwii guddaa qabaachuu dubbatu.

Afaan bu'uuraa guddina waa maraa ta'uu himanii, kalaqawwan garagaraarratti waggoota 16 ol dabarsanis waa'een Afaan Oromoo guddisuu kun xiyyeeffannoosaanii isa jalqabaa ta'uusaan alatti boqonnaa sammullee akka isaaniif kennu dubbatu.

Kalaqawwan garagaraa hanga ammaatti hojjetan bu'aaf osoo hintaane deeggarsa malee tattaaffii isaaniifi hiriyootaaniin hojjechaa jiraachuu himanii, kalaqawwan kanneen hawaasa biraan ga'uurratti Biiroo Barnoota Oromiyaa galateffataniiru.

Afaan Oromoo guddatee sirna addunyaa keessa seennaan hawaasa biyya keessaa mitii hawaasni idil addunyaayyuu gabaab barbaacha dhufuuf dirqama kan jedhan Doktor Gaarummaan, ogummaan baratan injinariingi moosaajii ta'uu baatus Afaan Oromoo akkuma afaan Ingilizii afaan saayiinsiifi teknoloojii ta'e wayita barreeffamu illee dogoggora qubee uumamu moosaajii namatti agarsiisu uumuun hawwiisaanii ittaanu ta'uu himaniiru.

Erga Afaan Oromoo, keessattuu naannoo Oromiyaa keessatti afaan hojiifi barnootaa akkasumas afaan barreeffamaa ta'ee bubbuleera jedhanii, waan gama hundaanuu hanga ammaatti hojjetame bakka tokkotti argachuuf moosaajiiwwan isaaniifi miiltowwansaanii hojjetan furmaata ta'uu ibsaniiru.

Yeroo ammaa kan sirna barnootaa haaraan walqabatee hanqina kitaabaa jiru furuuf Biiroo Barnoota Oromiyaan walta'uun kitaabilee barnootaa kutaa 4ffaa akaakuu barnoota garaagaraa hunda moosaajii kanatti fayyadamuun bifa moobaayiliifi kompitaraan barataaf dhiyeessuun akka danda'ames dubbataniiru. Moosaajii kanaan barnootni suursagaleenis waan dhiyaateef namni kompitara yookiin moobaayilii hinqabne filaashiin foddada televiziyiniirratti illee dubbisuu akka danda'u yaadachiisaniiru.

Kuusaa jechoota 'jechiiki' jedhamu haala dhiyeessiifi qabiyyeessaan adda ta'e hojjechuuf hayyootni yunivarsitichaa akaakuu barnoota garagaraa barsiisan hirmaachuu eeranii, kun ammoo hiikni jecha tokkoo akakuu barnoota garagaraa keessatti adda adda ta'uusaa hubachuuf shooraa guddaa gumaacheera jedhu.

Sirna Gadaa: Sirna sagalee caalmaan osoo hintaane haqaan murtoo kennu

Waaqshuum Fiqaaduutiin

Finfinnee: Oromoon saba qaroomaa waggoota hedduu dura sirna bulchiinsa mataasaa tumatee ittiin bulaa as ga'edha. Umriinis ta'e duudhaalee of keessatti hammatuun Sirni Gadaa sirna dimokraasii addunyaan faarsuun yoo walbira qabamu fardaa lafa. Mootummaan naannoo Oromiyaa gara duudhaa ganamaatti deebi'uun fala ta'uu amanee sochii eegaluunsaa sababa quubsaa kanaan walqabata.

Pirezidaantiin Waldaa Maccaafi Tuulamaa akkasumas, Hayyuun Seenaa Obbo Dirribii Damusee yaada Dhaabbata Pireesii Itoophiyaaf torban kana kennaniin, Sirni Gadaa falaasama gad fagoofi dhugaa waloo qabuun sirna dimokraasiin waldorgomsiiisuun nama rakkisa jedhanii, sirna dimokiraasii keessatti dhugaan namoota muraasaa sagalee namoota wayyabaan wayita aguugamu Sirna Gadaa keessatti garuu haqa malee sagalee caalmaan murteessaa akka hintaane dubbatu.

“Sirna Gadaatiin Oromoon hunda caalaa dhala namaaf kabaja guddaa waan kennuuf nama dhugaa qabuun, biyyatu murteessa, dhugaa kee dhiisii sagalee caalmaaf bitami hinjedhu. Dirqiin nama amansiisuunis akka yakkaatti ilaalama. Namni dhugaa lafa jirus amanee yoo fudhachuu dide yeroon kennameef miiltoosaa waliin ibsi kennameef akka amanu taasifama malee akka sirna dimokraasii dirqiin amansiisuun

hinjiru” jedhu.

Buusaa gonofaa, tajaajila lammummaa, mana murtii aadaafi gaachanni sirnaa, duudhaalee Oromoo murteessoo ta'uu eeranii, falaasamni duudhaalee kunneen duuba jiranis haalaan gad fagoo waan ta'aniif yoo karaa guutuun hojiitti hiikan godina roga maraaf shoorri qaban daran olaanaa ta'uu dubbataniiru.

Akka Obbo Dirribiin jedhanitti, Sirna Gadaa keessatti walgargaarsa akaakuu garaagaraatu jira. Nama balaa uumamaafi namtolcheen qabeenyi jalaa manca'eef deeggarsi taasifamu hirpha jedhama. Nama osoo carraaquu sababa garaagaraan hiyyummaaf saaxilamee gadooma keessaa baasuuf deeggarsi taasifamu buusaa gonofaa jedhama. Deeggarsa buusaa gonofaa kana keessatti fardaafi gaangee akkasumas lukkurraa kan hafe beeyiladoota fedhe kennuun ni danda'ama. Filmaata Gadaa gaggeessuuf buusiin taasifamu kaattoo wayita jedhamu deeggarsi Qaalluufi Qaallittiif taasifamu Qodhaa jedhama.

Oromoon nama sababa garaagaraan rakkoof saaxilame qabeenyaan tumsuun garasitti nama uumamaan dhala hinqabne “Osoo gosa qabduu dhala hindhabdu” jechuun saba dhalasaa waliif gumaachu ta'uu eeranii, dhala durbaa balaa garaagaraan maatii dhabde cidha guddaa qopheessee “Sirna daara baasuu” jedhamuun ofitti fuudhee akka ilmoosaatti akka guddisus ibsaniiru. Sirna akkasii Oromoorraa kan hafe sabni kamuu akka hinqabnes himaniiru.

Obbo Dirribii Damusee

Mana murtii aadaa ilaalchisee jaarsi murtii laatu yoo xiqqaate waggoota 16 oliif gulantaa garagaraa keessatti qarama kan jedhan hayyuun seenaa kun, duudhaalee ganamaa kana karaa guutuun bakkatti deebisuuf itti gaafatamni guddaan mootummaarraa waan eegamuuf jalqabbii jiru gabbisuun barbaachisaa akka ta'es yaadachiisaniiru.

Ilmaan Oromoo, keessattuu dhalootni qubee sirna ganamaa dhiigaan deebifate kana caalaa qaroomina gad fagoo sirni qabu waan hinjirreeff waan Oromoofi Oromummaa kana ofii jiraatee addunyaatti akka mul'isus dhaamsa dabarsaniiru.

Affaaritti hoomaan hawaannisaa miidhaa dhaqqabsiisaa jira

Waaqshuum Fiqaaduutiin

Finfinnee: Weerarri hoomaa hawaannisaa naannoo Affaaritti mudate omishaaleefi biqilootarraan miidhaa dhaqqabsiisaa jiraachuu Biiroo Qonnaa, Qabeenya Umamaafi Beeyladaa naannichaa beeksise.

Biirichatti Daarektarii Eegumsa Biqilootaa Obbo Habib Abdallaa Dhaabbata Pireesii Itoophiyaaf kaleessa akka ibsanitti, hoomaan hawaannisaa Galaana Diimaa irraa ka'e Fulbaana 15 bara 2015 irraa eegalee godinaalee Affaar daangaa Tigraayitti argaman weeraree miidhaa dhaqqabsiisaa jira. Hoomaan hawaannisaa kun aanaalee 15 naannichaa keessatti biqiloota soorata gaalaafi re'ee ta'an akkasumas biqiltuuwwan sagantaa ashaaraa magariisaan dhaabamanirraan miidhaa guddaa qaqqabsiisaa jiraachuu ibsaniiru.

Weerarri hawaannisaa kun wayita bakkeewwan omishaaleen qonnaan bulootaa ga'an itti sassaabamaa jiranitti mudachuunsaa omishaaleerratti miidhaa ni qaqqabsiisa sodaan jedhu jiraachuu himanii, miidhaa hanga ammaatti ga'eefis ragaan walitti qabamaa jiraachuu

Hoomaa hawaannisaa

dubbataniiru.

Mootummaan naannichaa Ministeera Qonnaa waliin ta'uun Adoolessa 18 bara 2015 irraa eegalee hoomaa hawaannisaa kana qolachaa jiraachuu himanii, hoomaan hawaannisaa kun Affaaritti miidhaa dhaqqabsiisuuf ture to'aachuun danda'ameera. Ministirri Qonnaas deeggarsa ogeessotaa, xayyaaraafi keemikaalaa taasisaa jiraachuu ibsaniiru.

Hoomaa hawaannisaa kana guutummaatti balleessuuf naannoo Tigraay waliin qindoominaan hojjechaa jiraachuu himanii, mala aadaanis duula walirraa

hincitne taasisuuf hojiin hubannoo uumuu hawaasaaf kennamee jiraachufi dhaabbilee gargaarsaarraas deeggarsi walitti qabamaa jiraachuu eeraniiru.

Gama biroon bakka hawaannisni itti wal horu, akkamittiifi yoom akka walhoru ilaalchisee ogeessotaaf leenjiin hubannoo gabbisuu kennameen bu'aa abdachiisaan argamaa jiraachuu himanii, hawaannisni bakkinni qubatu yoo itti tole buuphaa buusuun achumatti waan walhoruuf ummatni of eeggannoofi tumsa barbaachisu akka taasisu dhaamsa dabarsaniiru.

Mijuu

BARIISAA SANBATAA Hagayya 6 Bara 2015

**Argannoowwan
haaraa seenaa
aartii dhagaarraafi
fakkiiwwan
holqoota keessaa**

fuula **10**

**Baayoo teknolojii
fayyadamuu,
omishaafi
omishtummaa
dabaluuf**

fuula **9**

**Wabii Kabbadaa
Barkeessaa:
Barreessaafi taatoo
ijoo tiyaatira 'Ganamee'**

fuula **11**

**Barsiisummaa yunivarsiitiirraa hanga
barruulee addunyaaf galtee ta'e qopheessuutti
kan geesse, Doktor Aster Tasfaayee**

fuula **6**

KEESSUMMAA BARIISAA

Barsiisummaa yunivarsiitiirraa hanga barruulee addunyaaf galtee ta'e qopheessuutti kan geesse, Doktor Asteer Tasfaayee

Waasihun Takileetiin

Dacheen Oromiyaa, Godinni Shawaa Kaabaa qe'een Janaraal Taaddasaa Birruu Aanaa Waacaalee Jiddaa, Gandi Xiqqoo Sayyoo mucaa xiqqoo addunyaaf guddoo taate ilaalcha gadi qabaa dubartootarra jiru cabsuu dandeessuufi dhiiraan qixa hojjechuun madda qorannoo hayyuu dhaloota qartu halkan tokko nuuf arjoomteetti.

Ilaalcha gadi qabaa dubartootarratti fe'amee jirurraa kan ka'e dubartiin cessa geessi yaada jedhuun fagoo deemaniif ofirra darbanii biyya ofiif bu'aa buusuu kan danda'an hedduun osoo jirani karaatti kan hafani tokko lama miti.

Keessummaan keenya torbee kanaammoo ilaalcha gadi qabaa dubartootarratti fe'amee jiru kanarratti hadheeffatee qabsaa'uun miira ni danda'amaa hojiitti hiikuun seenaa kan hojjetee yoo taatu shamarree maatiinshee qonnaan bultoota ta'an ganda baadiyyaa, keessatti dhalatee bu'aa ba'ii hedduu keessa dabartee dubartootaaf fakkeenya taatedha.

Kutannaan shamarree kana gorsa Janaraal Taaddasaa Birruun ichimamtee, ilaalcha gadi qabaa beekumsi dubartiin golaa olitti jedhu, dhiiraa qixa hanga addunyaaf galtee ta'anitti ta'uu qabatamaan kan agarsiiste fakkeenyummaanis kan kaatu Doktor Asteer Tasfaayee keessummaa Gaaxexaa Bariisaa godhanneerra. Seenaa Doktor Asteer, akkamiin barruulee addunyaaf galtee ta'e qopheessuu akka dandeessuufi hojjiilee biroorrattis turtii waliin taasifneerra.

Bariisaa: Doktor Asteer eenyu? Eessatti dhalatee guddatte?

Doktor Asteer: Ani intala qonnaan bulaa abbaakoo Obbo Tasfaayee Hordofaafi Haadhakoo Aadde Tsaggaayee Daargeerraa Godina Shawaa Kaabaa Aanaa Waacaalee Jiddaa Ganda baadiyyaa Sayyoo jedhamtu keessattin dhaladhe.

Bariisaa: Haalli guddinakee baadiyyaa maal fakkaata?

Doktor Asteer: Haalli guddinakoo akkuma ijoollee badiyyaa kamiyyuu hamma umuriinkoo barnootaaf ga'utti hojii humnikoo eeyyameen maatikoo tajaajilaan guddadhe.

Bariisaa: Umuriin kee barnootaaf akkuma gaheen mana barumsaa sadarkaa 1ffaa eessatti eegalte? Sadarkaanke akkam ture?

Doktor Asteer: Dhugaa dubbachuuf miirri kutannaa ani ganamuma qabu daran cimaa ture isa kanaafimmoo galtee kan naaf ta'e gorsa Janaraal Taaddasaa Birruu dhaloonni hinbaranne mirgasaaf hinfalmatu jedhu sana natti fakkaata. Kutaa tokkoffaa Mana Barumsaa Iluu Kuraa Sadarka 1ffatti kiiloomeetira 30 miilaan imaleen barachaa ture.

Barnootakoo akkuman jalqabeen sadarkaa keessan ba'aa ture. Kanaaf sababa kan naaf ta'emmoo obboleessakoo hangafaati. Baradhee bakka guddaa ga'uu akkan qabu nagorsaa ture, heerumee karaatti akka hinhafne gorsa Janaraal Taaddasaa Birruu dhalootaaf olkaa'een akkan guddachuu qabu na taasiseera.

Bariisaa: Mana Barumsaa Iluu Kuraatti hanga meeqaatti baratte?

Doktor Asteer: Obboleessi kiyya kutaa

12 xumuree barnoota kolleejjiiif biyyarraa fagaachuusaan maatiin kiyya barnootarraa akka na hinkunneef adaadaakootti imaanaa nakenne. Haaluma kanaan magalaa Muka Xurrii Mana Barumsaa Muka Xurrii Sadarkaa Tokkoffaatti kutaa 2ffaa hanga 5ffaa baradhe.

Obboleessikoo kolleejjiiirraa barsiisummaan eebbifamee akkuma deebi'een bakka inni hojiif itti ramadame Aanaa Kuyyuu Mana Barumsaa Leemman Sillaaseetti kutaa 6ffaa baradhe. Duubarra obboleessi koo Aanaa Waacaaleetti jijjiiramnaan Muka Xurriitti deebi'een kutaa 7-8 achittan fixe.

Kutaa 8ffaatti parsentaayilii 95 fideen qabxii olaanaadhaan kutaa 9ffatti darbe. Sadarkaankoo akkuman dura siif kaase 1-3 gadi bahee hinbeeku fedhiin ani barnootaaf qabu dachaan dabalaa ga'umsikoos humnaa ol dabalaa kutaa sagal gale.

Bariisaa: Mana barumsaa Sadarkaa 2ffaa qophaa'ina eessatti baratte? Barnoonni akkam ture?

Doktor Asteer: Mana Barumsaa Sadarkaa 2ffaa hanga qophaa'inaa Muka Xurrii Mana Barumsaa Raggaasaa Wayyeessaattin xumure. Mul'annikoo imaanaa obboleessikoo natti laate "jabaadhuu baradhu bakka guddaa geessa" jedhu sana milkeessuun ilaalcha gadi qabaa shamarranirra jiru cabsuudha. Kanaaf obboleessakoo hinqaanessu, hojjechuun qaba ejjennoo jedhuun tattaafadhee qabxii gaarii fideen yunivarsiitii seene.

Bariisaa: Yunivarsiitii eessaa? Muummee maalii siga'e?

Doktor Asteer: Kutaa 12ffaa akkuman xumureen Yunivarsiitii Arbaaminci Damee Teknolojii Bishaanii, Muummee Injinariingii Qabeenya Bishaaniifi Jallisii (Water Resource And Irrigation Engineering) gale.

Akkuma beekamu Yunivarsiitiin Arbaaminci akkuma baha Afrikaatti Teknolojii Bishaaniin beekamtii guddaa kan qabudha, anis baran yunivarsiiticha galee bara 2000 kaasee of kennee barachuun caalee argamuuf hojjetaan ture.

Bariisaa: Turtiin jireenya Yunivarsiitii Arbaaminci akkam ture? Akkamiin simatamte?

Doktor Asteer: Dhugaa dubbachuuf qophaa'ummaa ani barnootakoof qabu cimaa ta'us qormanni natti baay'atee ture. Haalli qilleensaa achi ture ulfaadha; kanarraa kan ka'e hedduu nadhukkuba ture.

Waggaa jalqabaa barnootakoofi dhukkuba jijjiirama haala qilleensaan walqabatee namudateen wal'aansoo walqabaa jireenya yunivarsiitii dhandhamaan ture.

Bara 2000 semisteera 1ffaa fixee 2ffaatti dhukkubbiin natti dhaga'amu jalqabe. Deemsa keessa qormaata xumura semisteera 2ffaa waggaa jalqabaa yeroon fudhachuuf qophaa'u akka malee nadhukkubee mana yaalaan gale.

Qormaata addaan kutee guyya saddeetiif akka malee dhukkubsadhee riifariitiin gara Finfinneetti akkan dhufu ta'e. Kanarraa kan ka'e barnootakoo addaan kuteen yaalarran ture. Of duubatti deebi'eellee sababa dhukkubaan addaan kutuukoof beeksisuu dadhabeen abdi kutannaa keessa galeen ture.

Sturri: Bariisaa Taaddalaatiin

Bariisaa: Barnoota keetti akkamiin deebiteree?

Doktor Asteer: Yunivarsiiticha keessatti waanin beekameef waggaa itti aanutti deebi'ee barnootakoo akkan eegalu natti himame. Kanarraa kan ka'e osoo hinbaratiin qormaata nadarbe sana mara deebi'een qoramee warra bara 2001 Yunivarsiitii seenan waliin barnootakoo itti fufe.

Bariisaa: Waggaan tokko erga sitti dabalamee barumsakee waggaa meeqaatti xumurte?

Doktor Asteer: Dhukkubbii namudateraa kan ka'e waggaa ja'aaf barnootakoo hordofeen dhukkubakoof osoo hinjilbeeffatiin qabxii gaarii fideen eebbaaf ga'e jechuudha.

Duubarra dhukkubbiifi bu'aa bahii jireenya yunivarsiitii ulfaataa ta'e sana dandamadhee shamarran yunivarsiiticha keessatti qabxii gaarii galmeessisani barsiisummaadhaan achitti hafan keessaa Doktor Asteer ishee tokko ta'uu dandeessetti jechuudha. Muummee keenya kana jalatti anaafi hiriyoonnikoo shamarranii lama barsiisoota shamarranii jalqabaa taanee tajaajiluu eegalle.

Bariisaa: Digirii jalqabaan Injinariingii Qabeenya Bishaaniifi Jallisiin erga eebbifamtee Yunivarsiitii Arbaamincitti qacaramtee hammamiif hojjetee?

Doktor Asteer: Waggaa lamaaf ergan tajaajilee booda Digiriikoo lammaffaa achuma Yunivarsiitii Arbaamincitti Muummee 'Irrigation And Drainage Engineering'n eebbifameen hojii barsiisummaa koo ittan fufe. Xiyyeeffannoon barnoota digiriikoo lammaffaa kun ogummaa injinariingii bishaaniiratti kan xiyyeffatedha.

Waggaa lamaafi ji'a sadiif ergan barsiisee booda carraaqqii gara garaa taasiseen carraa digirii sadaffaa ykn doktireetummaa argadhee baradheera.

Bariisaa: Duubarra Doktireetummaalee argachuun baratteetta carraa kana akkamiin argatte? Eenyutu sideeggare?

Doktor Asteer: Carraa barnoota

doktireetummaa kana carraaqee kan argate anuma. Dhaabbilee garagaraa waliin hojjechaan ture; waliis barreessaan ture. Deemsa keessa Yunivarsiitii Finfinnee Mooraa Araat Kiilootti Ogummaa Hooggansa Qabeenya Bishaaniin (Hydrology And water Resource Management) hordofuun jalqabe.

Bariisaa: Meeqa taatanii barnoota doktireetummaa kana eegaltan?

Doktor Asteer: Barnoota kana yeroon yaadadhu anaannu na dhiba. Sababnisaa ijoollee kudha afur taanee erga eegallee saddeet qofatu eebbifame; kanneen hafan addaan kutaniiru.

Eebbifamtoota saddeet kana keessaas shamarrani qofadha. Yeroon taa'ee yaadus shamarrani dhiiraan qixa hojjechuurra dabartee dhiiraa ol hojjechuu akka dandeessu kanan itti mirkaneeffadhedha. Beekumsi dubartiin golaa olitti osoo hintaane hundaa olidha jedhamee sirrachuu mala.

Sababnisaa dirree addunyaa dubartootaa yeroo ilaallu dubartoonni bakka hunda galanii jijjiirama fiduu akka danda'an, biyyasaanii maqaa waamsisuu akka danda'an qabatamaan argaa jirra.

Biyya fagoo deemuu hinbarbachisu dubartoonni keenya hawaasummaa, siyaasa, dinagdeefi hojii mara keessatti hirmaachuun jijjiirama olaanaa galmeessisaa jiru kun ammallee cimuu qaba. Kun ilaalcha gadi qabaa dur ture kan cabsaa jiruufi ga'umsa dubartoonni qaban kan agarsiisudha.

Bariisaa: Barnootakee akka addaan kuttu sakaallaa kan sitti ta'e jiraa laata?

Doktor Asteer: Dhugaa dubbachuuf yeroon sadarkaa 1ffaa barachaa ture maatiinkoo akkan heerumu barbaadu. Nan yaadadha jaarsi guddaa tokko mana keenya dhufanii intala kana ilmakoo fuusifachuun qaba jedhee dudubbataa turan. Guyyaa sana abbankoos baacoo fakkeesse dubbata ture. Haata'utii obboleessi kiyya hinheerumtu barattee lafa yaadde erga geessee booda niqaqqabdi jedhee

Abbaa Sa'aa

Baayoo teknolojiidhaan omishtummaa dabaluu irratti hojjetamuu qaba

Baayoo teknoloji fayyadamuu, omishaafi omishtummaa dabaluu

Saamraawit Girmaatiin

Inistitiyuutiin Qorannoo Qonnaa Itoophiyaa teknolojiwwan omishaafi omishtummaa dabalu jedhee amanu qorannoo garagaraa taasisuun qonnaan bulaa biraan ga'aa tureera. Teknolojiwwan xiyyeeffannaadhaan irratti hojjetu keessaa ammoo baayoo teknolojiin isa tokko. Teknolojiin kun lubbu qabeeyyiin faayidaa kennan akka dabalaniif sanyii fooyyeessurratti kan hojjetamudha. Dhimma kanaafi hojiilee inistitiyutichi hojjetu ilaalchisuun Daarektarii inistitiyuutichaa Doktor Fatoos Esmoo dhiyeenya kana Gaazexaa Bariisaa waliin gaaf deebii taasisanii turan.

Akkasaan jedhanitti, baayoo teknolojiin waggoota dheeraaf inistitiyuticha keessatti ittiin hojjetamaa ture. Hiikkaansaas amaluma lubbu qabeeyyiitti fayyadamuun bu'aa irraa argachuudha. Fakkeenyaaf raacitiin mana baay'ee keenyaa keessatti faayidaarra oolu baayoo teknoloji keessa jira. Yeroo ammaa namoonni baayoo teknoloji organizimoota sanyiin dhalootaasani fooyyeeffame (Genetically Modified Organism - GMO) qofa jedhanii fudhatu. Garuu waan baay'ee of keessaa qaba.

Akka agarsiisaatti baala muka tokkoo fuudhuun amala garagaraatiin baay'isanii mukuma isa haadhoon walfakkaatuufi dhibeerraa qulqulluu ta'een baay'isuun baayoo teknoloji ta'uu himanii, inni 'GMO' jedhamu lubbu qabeeyyii tokko irraa gara biraatti jiniin dabarsuu jechuu akka ta'uu himu. Akka fakkeenyaattis baakteeriyarraa jiniin fuudhanii boqqolloo keessa galchuu bu'aa teknoloji kanaa akka ta'uu dubbatu.

"Asirratti maaliif galchine kan jedhu ilaaluu qabaanna. Inni kun jiniidhuma dabarsuuf osoo hintaane rakkoorraa ka'a. Jiniin baakteeriyaa keessa jiru lubbu qabeeyyiin dhibeefidanyoo nyaatan ni du'u. Qorattoonni kana ilaalaniitu jiniin sana baakteeriyarraa fuudhanii gara boqqolootti dabarsan. Sanyii haala kanaan argame yoo ilbisoonni kan nyaatan ta'e sababa jiniin baakteeriyaa keessa jiruuf ni du'u jechuudha. Akkasumas dhibeen illee miidhuu hindanda'u. Yeroo baay'ee omishoonni akkanaa kan

Wayita amma omishni dachaan dabaluu qabu kanatti sanyiiwwan fooyya'oo garagaraa qorannoon deggaraman qonnaan bulaa biraan ga'uun keessumaa biyyoota akka Itoophiyaa guddinarra jiraniif murteessaadha

balaaleeffatamaniif jiniin ilbisoota ajjeese kun namarrattis dhiibbaa fiduu danda'a sodaa jedhuuni" jedhu.

Ta'uus teknolojiin kun Ameerikaa keessa gara waggaa 30 turuu himanii, namoonnis itti fayyadamanii hanga ammaatti wanti irratti dhufe akka hinjirre ibsu. Sanyii akkanaa qopheessuun kan barbaachiseef boqqolloo ilbisoonniifi dhibeen hinmiine uumuuf ta'uufi ilbisoonni keemikaalaan

illee du'uu didan yommuu mudatan carraan jiru boqqolloo dhabuurra mala kana fiduu akka ta'uu hubachiisu.

Gama kanaan teknolijichi hanga jiniin sirreessuu (Jean Editing) qaqqabuu kan ibsan daarektarii kun, kana jechuun bakka wayii keessaa jiniin kutanii baasuu ta'uu dubbatu. Fakkeenyaaf jiniin boqqolloo fudhachuun waan keessa jiru tarreessanii barreessuuf osoo yaallee kitaaba jiidii 40, fuula kuma tokko tokko qabu ba'uu akka danda'u himanii, kana keessaa kutaadhuma muraasa kutanii baakteeriyaa sanatti galchuu baayoo teknoloji akka ta'e ibsu.

"Garuu jijjiiramni dhufu olaanaadha. Namoonnis kanuma ilaaluunii miidhaa fiduu danda'a sodaa jedhu kan qabaniif. Jiniin tokkorraa tokkotti darbuun kun uumamaanis ni jira. Garuu mala namtolcheetiin gaafa ta'utu nama keessatti shakkii uuma" jedhu.

Akka ibsa Doktor Fatootti teknolojiin kun sadarkaa Itoophiyaatti eegalamuun qabatamaadhaan sochiiwwan tokko tokko eegalamaniiru. Akkuma irrannatti ibsamuuf yaalameetti omishawwan dhibeefi ilbisoota dandamatan hojjechurratti, damee biqiltuu tokkoo muranii biqiltuu hedduu akka ta'uu taasisuun ni hojjetama. Kunis biqiltuuwwan kanneen akka buna, muuzii, anaanaasiifi kanneen biroorratti ni hojjetama. Kana malee 'GMO' kan jedhamuun sanyiin boqqolloo tokko yaaliirra jira. Itoophiyaa keessa billaachi boqqolloo nyaatu tokko seenuusaatiin kana balleessuuf sanyii boqqolloo kana dandamatu qopheessuun dirqama. Kanaa achi boqqolloo omishuu dhiisuu ykn kemikaalaa garmalee itti fayyadamuun miidhaa dhufu dandamachuu qofatu filmaata. Kanaaf yaaliin taasisamaa jira.

Xaafiirratti ammoo akka lafa hindhoofneef jiniin kuffistu sana keessaa baasuun sirreessuun akka danda'amuufi yaaliitti jiraachuu eeranii, teknoloji kanaan guutuutti sanyiin omishatti seenee ture jirbii ta'uu himu. Akka waliigalaatti garuu yaaliwwan muraasni jiraatanis baay'inaan itti akka hindeemanne kaasu.

Teknolojiin kun biqiloota qofarratti osoo hintaane beeladootarrattis kan hojjetu ta'uu

himanii, isa kana hojiitti hiikuuf garuu naamusnisaa akka dhorku himu. Biyyoota kaanitti garuu fakkeenyaaf jiniin hoolaa kutanii hoolaa isa fakkaatu tokko gochuun hojjetamuusaafi taknoloji kana namarrattis hojjechuun akka danda'amu kaasu. Kana garuu seeraan kan dhoowwame waan ta'eeff akka itti hindeemanne eeru.

Inni biqiltootarratti hojjetame akka barbaadametti qonnaan bulaa biratti fudhatama argachuu kan dhabeef sababoota lamaan ta'uu kan ibsan Daarektarii kun, Inni jalqabaa inistitiyuutichumti haala barbaadamuun itti hojjechuu dhabuusaa ta'uu kaasu. Sababnisaa ammo teknolojiin hojji kanaaf gargaaru gara biyya kanaa dhufee waan hinjirreeff ta'uu himu. Inni biraan ammoo kanneen 'GMO' fudhachuurra harka dhibba keemikaala itti biifuu wayya jedhanii fudhatan jiraachuufi dhiibbaa keemikaalli sun fidu hubachuu dhabuun yaada kana kaasan jiraachuu ta'uu eeranii, warri keemikaala omishanis bu'aan omishasaanii akka gurguramuuf waan barbaadaniif fudhatamummaa akka hinarganneef kan irratti hojjetan ta'uu kaasu.

Ammarra waan biyya keenyatti hangas mara hinjirrerratti baay'ee dubbachuun hinbarbaachisu yaadni jedhu waan jiruufis hojji hubannoo uumuurratti xiyyeeffatamee hojjetamaa akka hinturre himanii, wayita sadarkaa yaaliirra darbee hojji bu'a qabeessatti seenamu garuu bal'inaan akka irratti hojjetamuufi hangasitti garuu sochiidhuma muraasa jiru miidiyaan adeemsaan hubannoo akka uumuuf fooramiin miidiyaa hundeeffamee hojjetamaa jiraachuu kaasu.

Walumaagalatti, wayita amma omishni dachaan dabaluu qabu kanatti sanyiiwwan fooyya'oo garagaraa qorannoon deggaraman qonnaan bulaa biraan ga'uun keessumaa biyyoota akka Itoophiyaa guddinarra jiraniif murteessaadha. Kanaaf mootummaanis dhimmichaaf xiyyeeffannaa kennee deggaruu, hayyoonni damichaas hubannoo uumuurratti cimani hojjechuun irraa eegama. Miidiyaanis gabaasawwan dhimma kanarratti qophaa'an kan ogeessoota ykn qorattootaan deggarame taasisuun burjaaji jiru qulqulleessurratti hojjechuu qabu.

AADAIFI AARTII

Argannoowwan haaraa seenaa aartii dhagaarraafi fakkiwwan holqoota keessaa

Kutaa 4ffaa

Aartii Dhagaafi Fakkiwwan Holqoota Oromiyaa

Aartiin dhagaa Oromiyaa duudhaa aartii diimame yoo ta'u, sulula, tulluuwaniifi gaarreen naannawaa holqa ishee keessatti argama. Hanga ammaatti iddoowwan 127 muraasa qofatu argame. Fakkiwwan kunneen qubaan kan raawwataman yoo ta'u, halluu adiin, diimaafi gurraacha kan raawwatamanidha.

Aartiin dhagaa barsiisaa ta'us, hiikni mallattoo tokkoon tokkoon isaanii kan jalqabame qofaan adda baafamuu kan danda'u ture. Namoonni alaa dhimmoota dibaman kanneen akka Sattawwaafi Arbaa arguu danda'u, garuu hiika fakkeenya dhoksaafi barsiisa dhimmoota kana keessatti koodii ta'e keessa seenuu hindandeenye. Aartii dhagaa adamsituu, walitti qabaa beekamaa Oromoo jedhamuun alatti, Oromiyaan duudhaa aartii dhagaa boodarra qonnaan bulootaa afaan Oromoo dubbataniin hojjetaman hedduu qabdi. Duudhaalee kana keessaa bal'inaan kan uwwifameefi baay'ina iddoowwaniitiin aartii dhagaa Oromiyaati.

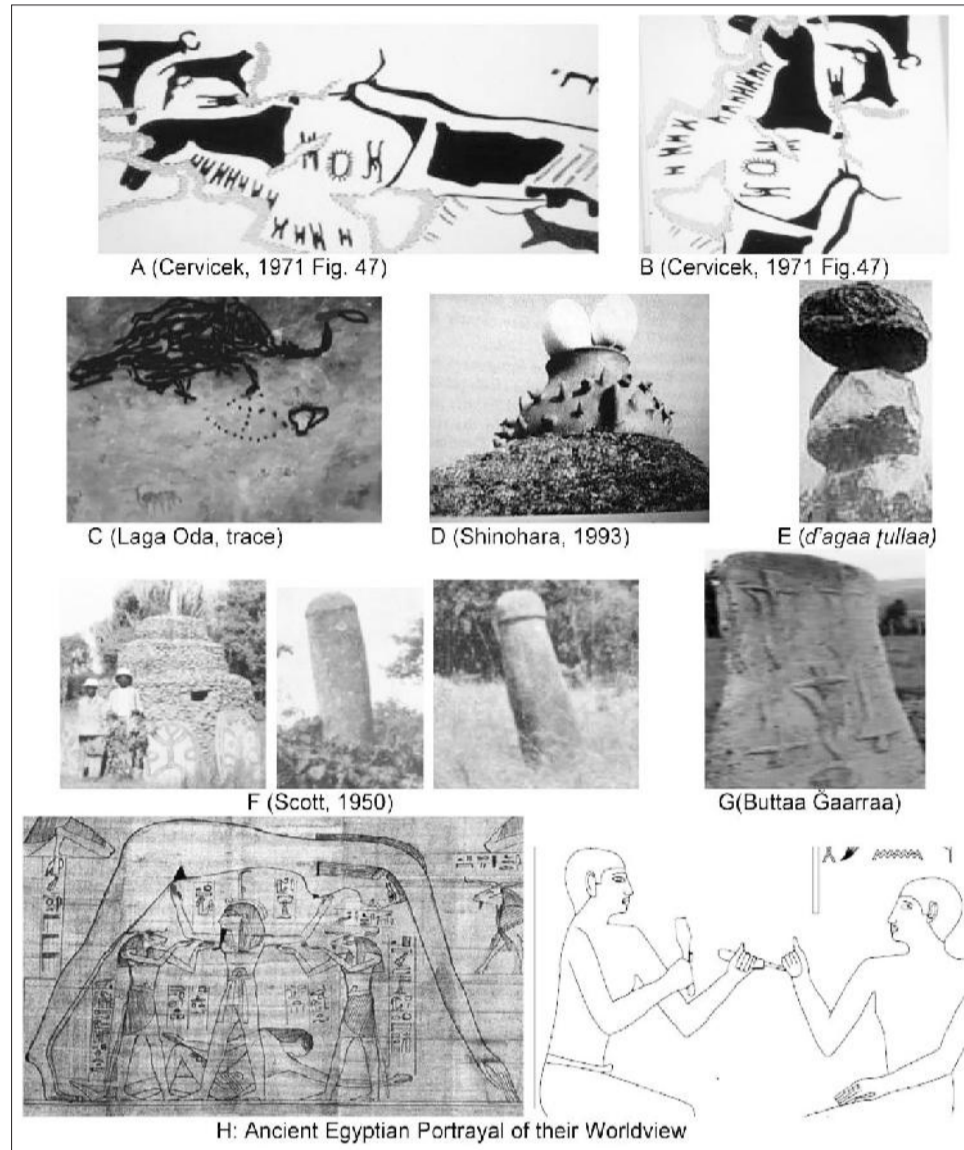
Aartiin yeroo hunda kan dibame kun, kutaa guddaa baha Oromiyaa keessatti babal'atee argama. Aartiin dhagaa Oromiyaa fakkiwwan dhagaa irraa halluu isaatiinis ta'e bifa isaatiin salphaatti adda baafama. Irra caalaa halluu diimaa, adiiifi gurraachaa kan raawwatamu yoo ta'u, furdina qubaan kan dibamudha. Darbee darbee, pigmentiiwwan diimaafi gurraachaas ni fayyadamu, yeroo baay'ee akka faaya dizaayinii adii jalqabaa irratti. Piiigmentiin adiin bifa suphee ta'ee gaarreen, tulluu fagoo ta'aniifi lageen naannoo Oromiyaa jiran hedduu keessatti argamudha.

Filannoon adii akka halluu olaantummaa qabuutti amala duudhaa aartii dhagaa kan qonnaan bulootaa Afaan Oromoo dubbatanii yoo ta'u, dhagaa dubbachuuf, aartiwwan dhagaafi fakkiwwan holqa keessatti dibamu kun halluu diimaa, adiiifi gurraachaa kunneen afaaniin Oromoon faajii Abbaa Gadaa jedhamuun kan beekamaniidha. Hanga ammaatti bakkeewwan aartii dhagaa Oromiyaa qorataman 127 ta'an argamaniiru.

Aartiin kun yeroo duraafi yeroo boodaa jedhamee qoodama. Aartiin jalqabaa bineensota bosonaa adda addaa kan akka Arbaa, Leenca, Gadamsa, Qeerransa, kan agarsiisu yoo ta'u, dhimmi olaanaan garuu Sattawwaadha.

Aartiin kun hundi jechuun ni danda'ama naannoo gaara fagoofi dhokataa ta'e keessatti gaaddisa dhagaa gurguddaa keessatti dhokatee jira. Aartiin kun tuuta geengoo giddugaleessaa dachaa sararoota qaxxaamuraatiin walitti makaman of keessaa qaba. Qorattooni akka agarsiisanitti geengooni kun manneen jireenyaa bakka bu'u: manneeniifi kuusaa midhaanii naannoo loonii giddugaleessaatti akka gubbaa irraa mul'atutti diriire. Yeroo tokko tokko, godoo tuqaadhaan bakka bu'a; yeroo biraa immoo geengoon gurgurame naannoo loon geengoo ta'etti qubeelaa godoo kaasuuf itti fayyadama.

Bakka loon halkan itti boqotan, wiirtuu mana jireenyaa sanaa keessa jira. Sararoonni qaxxaamuran daandiifi daandii loonii mana jireenyaa adda addaa walitti hidhu bakka

bu'u. Yeroo baay'ee daandiin bocame kun akka waan gadi bu'iinsi kun boolla bishaanii loon dhuguuf deeman kakaaseetti, dhagaa sana qaxxaamuree gara gadi bu'iinsa geengoo dhagaa keessatti mul'atutti qilleensa'a. Bocawwan akkaataa qubsuma harki guddaan isaanii bifa addaa 'akkaataa loon giddugaleessaa' kan qubsuma Oromoo adda ta'e hordofu. Naannawaaleen bocaan kun itti argaman irratti, kan akka tulluufi gareewwan ala jiru irratti, iddoowwan muraasni agarsiisan jiru bocawwan akkaataa qubsumaa kanneen haala qindaa'ina isaaniitiin caalaatti fakkaatan. Kanaaf gaarreewwan, tulluuwaniifi holqoota Oromiyaa tokko tokko gareewwan Baha Oromiyaa waliin walitti dhufeenya cimaa keessa jiraachaa turan duudhaa aartii dhagaafi fakkiwwan holqaa kana waan fudhatan fakkaata.

Aartiin dhagaa qonnaan bulaa Oromiyaa sirna eebbaa wajjin irra deddeebiin walqabsiisuu isaa yoo ilaalle, sirni eebbaa tokko haala kamiinuu boca kanaanis kan walqabatu ta'uun isaa waan hinoolle fakkaata. Kunis kufaatii duudhaa aartii dhagaa kanaa ibsuu danda'a.

Aartiin ji'oometirii yeroo hunda ol'aantummaa qabaatus, duudhaan lamaan akka lamatti waliin deemu: yeroo hunda walitti dhihoo kan argaman yoo ta'u, haala muraasa qofa keessatti garuu bakka tokkotti waliin argamuu danda'u. Lamaanuu raabsa waliigalaa walfakkaataa keessatti kan argaman yoo ta'u, naannawaan kun bosona roobaa giddugaleessa Itoophiyaa marsee kan jiruufi olaantummaan aartii dhagaa ji'oometirii naannolee Oromiyaa, Kibba, Tigraayyiifi magaalaa Dirree Dhawaa, aartii dhagaa Oromiyaa keessaa kanneen biroo irraa adda kan taasisu yoo ta'u, hundinuu faallaa kanaatiin, bineensota buruushiin dibaman,

namaafi wal nyaatiinsa namaafi bineensaa dhibbeentaa olaanaa of keessaa qabu.

Haften arkiyooloojiis sarara walfakkaatu kana irratti garaagarummaa cimaa agarsiisu. Teknolojiiwwan bara dhagaa boodaa hamma maqaa addaddaa ittin moggaafamaniidha. Fakkiwwan bineensotaa istaayil ta'an mallattooleefi yaaddoowwan kan agarsiisan yoo ta'u, dizaayinooni ji'oometirii mallattooleefi yaaddoowwan Oromoo (addatti, dhalaafi raajii rooba) kan bakka bu'aniidha. Kanaafidha aartiin lamaan addaddaan kan argaman, ta'us garuu walirraa fagoo kan hintaane. Aartiin kun hawaasa tokko keessatti garee adda addaatiin kan hojjetame yoo ta'u, walitti dhufanii guutummaa yaadrimee uumu.

Duudhaa aartii dhagaa adamsitootaafi walitti qabuu Oromiyaa keessaa kanneen baay'ee nama hawwatan keessaa tokko Baha Oromiyaa keessatti argama. Aartiin kun aartii ji'oometirii Goda Wanji wajjin kan walfakkaatu guutummaatti bifa bineensotaafi namaa irraa kan ijaarame ta'uu isaati. Walfakkeenya isaa inni dhiyoo aartii Booranaa wajjin walfakkaata. Naannawaa aartiin kun itti argamu raabsa beekamaa ummattoota Oromoo waliin walitti dhiyeenyaan walsima. Elementiiwwan aartii keessatti argaman mirkaneessa of danda'e walitti hidhamiinsa kanaa kan kennan sababni isaas isaan amala addaddaa kan simboofi muuxannoowwan tiraansii wabii qofaan hubatamuu danda'an agarsiisuufi.

Aartiin dhagaa godinoota Oromiyaa kun tarii aartii dhagaa Afrikaa hunda keessaa isa beekamaafi hubatamaa ta'uu danda'a. Qorattooni waggoota kurnaniif aartiin kun galmee jireenya guyyaa guyyaa ykn gosa falfala adamsuu isa jalqabaa qofa akka ta'e amanu turan. Barri sun bara 'ilaaluufi

tilmaama' ture, yeroo namni aartii wanti ifa ta'e aartii fakkeenya addunyaa hunda keessaa isa walxaxaafi ulfaataa ta'edha. Artistoonni kunneenis muuxannoo isaanii ibsuuf mul'ata 'bishaan jalaa' fi 'du'an' agarsiisuu fayyadamaniiru. Hiikni kunniin gama tokko tokko kan qabatu yoo ta'u, miira namatti dhaga'amudha. Artistoonni kun addunyaa hafuura keessattis gocha agarsiisu, kan akka bineensa roobaa qabachuu, fayyisuu keessatti ykn diina ykn humnoota balaafamaa ofirraa ittisuuf humna isaanii hojiirra oolchuu.

Garuu aartiin kun galmee imala hafuura qofa irraa fagoo ture. Wantoonni humna guddaa qaban kan akka dhiiga halluuwwan sana keessa kaa'aman kanaaf tokkoon tokkoon fakki kuufama humnaa akka ta'uufi. Dhalaoni artistootaa tokkoon tokkoon isaanii dhagaa irratti aartii marsaa marsaan yeroo dibu ykn bocu, iddoowwan hafuura humna qaban uumuu turan.

Aartiin Qaroominaa Seenaa Oromoo Duraafi Fakkiwwan holqa Keessaa

Gareen tiksitootaafi qonnaan bulootaa Oromiyaa gareewwan adamsitootaa walitti qabattoota caalaa duudhaa aartii dhagaafi fakkiwwan holqa irratti bobba'aniiru, garuu duudhaan tokkoon tokkoon isaanii bakka muraasatti argamu. Akkaataa idileetti tokkoon tokkoon isaanii iddoowwan dhibba muraasa irratti kan argaman yoo ta'u, akkuma jirutti kuma hedduutti osoo hintaane dhimma duudhaa adamsituu walitti qaba.

Duudhaan tiksitootaafi qonnaan bulootaa Oromoo halluu gurraacha, diimaafi adii isaanii akka isa jalqabaatti fayyadamuu kan barbaadan yoo ta'u, yeroo baay'ee pigmentiin kun buruushiin fayyadamuu caalaa harkaan kan dibamuudha. Gareen tiksitootaafi qonnaan bulootaa hedduun aartii dhagaa hinhojjenne, kanaa manna aartii sirna isaanii meeshaa salphaatti dhokfamuu danda'u kan akka fakki mukaa, supheefi fakki godoo irratti hojjechuu filataniiru. Itoophiyaa keessatti gaarreen Oromiyaa shaakala aartii dhagaafi fakkiwwan holqaatiin beekamadha. Gaaddisawwan aartii dhagaafi fakkiwwan holqa dibaman godinaalee Oromiyaa keessatti jalqaba Dh.K.D. bara 1300 hanga 5500 irraa eegalee suuraa dhagaafi holqa keessatti kan kaafaman yoo ta'u, galmee kana keessatti fakkiwwan haaraa walduraa duubaan mul'achuu akkasumas, suuraawwan durii yeroo hunda irra deebi'anii dibuu arguu dandeenya.

Fakkiwwan kunneen qubaan halluu diimaa, adiiifi gurraachaan kan dibamaniidha. Fakkiwwan kunneen fakkiwwan abbootii namaa adda addaa, haguuggii fuulaa, meeshaa waraanaa, meeshaalee aadaa qaamaa, bofaafi fakkiwwan addaddaa kanneen biroo kanneen Oromoof hiika koosmooloojiifi seenaa qaban agarsiisu. Qorannoon aartii dhagaa dhiheenya kana madaallii ragaa yaada godaansaa deeggaruuf duudhaan aartii abbootii isaanii duudhaa aartii dhagaa ji'oometirii ta'a ture. Sochiiwwan dhiyeenya kanaa, walitti qabama aartii dhagaa ji'oometirii haaraa fakkaatuun walsimsiifama yeroo dheeraa dura aartii ji'oometirii hojjechaa akka turan ragaan seenaa nama hawwatu jira. Qorannoon aartiwwan dhagaa kanaa seenaafi hambaalee keenya durii ilaalchisee hubannoo hawwataa nuuf kenna.

Naasir Ahmadiin (Qorataa Holqaa)

Itti fufa

Qarreefi Qeerroo

Wabii Kabbadaa Barkeessaa: Barreessaafi taatoo ijoo tiyaatira ‘Ganamee’

Natsaannat Taaddasaatiin

Dargaggoo Wabii Kabbadaa Barkeessaa Godina Wallagga Bahaa, Aannaa Diggaa, Magaalaa Arjoo Guddatuutti dhalatee guddate. Barootasaa sadarkaa tokkoffaa bakkuma dhalootasaati, sadarkaa lammaffaafi qophaa’inaa akkasumas Kollejii ammoo Magaalaa Naqamteetti barate.

Inistiitiyuutii Aartii Oromiyaatti carraa barnootaa argatee tiyaatiraafi filmii barateera. Yeroo ammaa barsiisaafi taatoo ijoo tiyaatira ta’ee hojiiilee guddoo hojjechaa jira. Dargaggoo kun yeroo ammaa tiyaatira matadureensaa ‘Ganamee’ jedhu kan seenaa dhugaarratti xiyyeeffate barreessaa, qajeelchee akkasumas taatota keessaa tokko ta’uun irratti hirmaatee eebbaf qaqqabsiiseera.

Kana malees Seenaa Oromoorratti qorannoo adeemsisuudhaan kitaaba asoosamaa matadureensaa ‘Irbooricha’ jedhu barreessaera. Gaafdeebiin Gaazexaan Bariisaa dhimma Aartii Oromoorratti dargaggoo kana waliin taasise akka armaan gadiitti dhiyaateera.

Bariisaa: Hojiiilee gama ogbarruutiin hanga ammaatti gumaachiteefi karoora kee egeree otoo nuu eertee?

Dargaggoo Wabii: Gama ogbarruutiin kitaaba asoosamaa matadureensaa ‘Irbooricha’ jedhu kan seenaa Oromoo jaarraa 16ffaarratti xiyyeeffatu tokko barreessaera. Kitaabni kun bara 2014 Bishooftuutti eebbifamee harka hawaasaa gahe. Kitaabichi dubbistootaafi ogeessota ogbarruutiin jaalatamummaa guddaa argateera. Kitaabaa asoosamaa filatamaa jedhamuunis barana 2015 ‘Oda Award’n badhaafameera.

Namni ogbarruu yeroo hundaa ni barreessa, ni dubbisa, beekumsa uumamaan keessoosaa jiru guddifachuufis ni dhama’a. Kitaaba tokko qopheessuun yoo xiqqaate waggoota shanii ol waan namatti fudhatuuf baay’ee dubbisuufi of qopheessuu qaba.

Haaluma kanaan yeroo ammaa hojiiwwan hawaasa bira ga’uuf qophaa’an laman qaba. Isaanis Tiyaatira matadureensaa ‘Ganamee’ jedhamuufi filmii guddaa sadarkaasaa eeggate tokko.

Bariisaa: Tiyaatirriifi filmiin barreessiteefi irratti hirmaatte hagami?

Dargaggoo Wabii: Jalqaba taatummaadhaanin hojii tiyaatira jalqabe. Hojiiin tiyaatira ulfaataa ta’uu ergan hojichatti seeneen hubadhe. Ergan ogummichatti seenee waggaa ja’a ta’eera. Tiyaatira matadureensaa ‘Dungoo Bilisummaa’ jedhu kan Fiqaaduu Daadhii barreesserratti taatoowwan ijoo ja’a keessaa Firoomsaa bakka bu’ee taphadheera.

Tiyaatirichi bu’aa ba’ii dargaggeessi Oromoo sirna kana dura ture dura dhaabbatee haqasaa falmachuun aarsaa kaffaleen dungoo nuu ibserratti kan xiyyeeffatu; tiyaatira seenaa dhugaarratti hundaa’eedha. Fiilmiiwwan gaggabaaboo barreessaa dariktarummaafi taatummaan irratti hirmaadheera. Tiyaatira

matadureensaa ‘Cancalli cite’ jedhamurrattis hirmaadheera.

Tiyaatira guddaa matadureensaa ‘Miila Bakar’ kan seenaa dhugaarratti hundaa’ee barreessaa akka taatoo ijootis irratti hirmaadheera. Tiyaatira matadureensaa ‘Ganamee’ jedhamu kan Hagayya 14, bara 2015 waaree booda sa’aatii 7:00tti Finfinnee, Giddugala Aadaa Oromooti eebbifamu barreessaa, Daariktara gargaaraafi taatoo ijoo ta’ee irrattin hirmaadha.

Bariisaa: Tiyaatira ‘Ganamee’ qopheessuun yeroo hangamii sitti fudhate? Taatota meeqa hirmaachisa? Qabiyyeen tiyaatirichaa hoo maalirratti xiyyeeffata?

Dargaggoo Wabii: ‘Ganameen’ taatota fiilmii, tiyaatiraafi diraamaarratti muuxannoo waggaa dheeraa qaban 52n erga shaakalamuu jalqabee waggaa tokko caaleera. Tiyaatirichi seenaa dhugaa intala Oromoo Maccaa ‘Ganamee’ jedhamtu tan waggoota 185 dura Maccaa keessaa Awurooppaatti gurguramterratti xiyyeeffata.

Intalli tun Ganamee Yaa’ii Shaaseedaa Odaa jedhamti. Tiyaatirichi bu’aa ba’ii warrishee bara sana baasii itti murame baasuu dadhabanii intallisaanii gurguramterratti xiyyeeffata. Ganameen butamtee harka warra garba gurguruutii buutee Gondar, achii ammoo gara Misir geeffamte.

Erga Misiritti maqaanshee Faaxumaatti jijjiirame. Faransaayitti ammoo maqaanshii ‘Pool Faatimaa’ jedhamte. Tiyaatirichis seenaa intala kanaarratti xiyyeeffata.

Tiyaatiricharratti aarsaa ilmi mootii tokko jaalalaaf kaffaluufi garaagarummaa bara sana Sirna Gadaa Oromoo keessatti uumamuu jalqabeen sirnichi laafee sirni mootii ijaaramuu jalqabuun Maccatti Sirna Gadaarratti kufaati guddaa fideera. Akkuma sirni Gadaa laafee sirni mootii iddoo qabachaa dhufeen Macca keessa warra gara Ilmaan Daadhii, gara warra Noolee, Jimmaa, Iluufi Leeqaatti sirnichi guutummaatti diigamaa dhufe. Bu’aa ba’iin yeroo sana warra sirna Gadaa ijaaruufi diiguu fedhan gidduu ture tiyaatiricharratti ni agarsiifama.

Tiyaatirichi falaasamni Oromoo maal akka fakkaatu, yeroo rakkatuufi waa dhabu akkamitti akka yeedaleefi ilaalcha sirnoota Gadaafi Mootii gidduu ture ifatti kan mul’isuudha. Tiyaatira sadarkaa tiyaatirri Oromoo irra gahe agarsiisu kana magaalota guddaa Oromiyaatti ni agarsiifna.

Bariisaa: Aartiin Oromoo yeroo ammaa sadarkaa akkamiirratti argama?

Dargaggoo Wabii: Bara 1960moota keessa Maammoo Mazammir tiyaatira matadureensaa ‘Barumsa’ jedhu, Doktor Hayilee Fidaa ammoo tiyaatira ‘Bara Birraan Bari’e’ jedhu barreessaniiru. Qabiyyeen tiyaatiroota lamaanii seenaafi dhugaa hawaasa Oromoo keessa jiranirratti xiyyeeffatu. Tiyaatirri ‘Dungoo Bilisummaa’ jedhamus dhugaa hawaasa Oromoo keessa jirurratti kan xiyyeeffatu ture.

Tiyaatirri ‘Miila Bakar’ jedhamus seenaa dhugaafi bu’aa ba’ii gootonni Waraana Calanqorratti diinaan kokkee walqabuun

dabarsanirratti kan xiyyeeffatu ture. Tiyaatirri kun seeneffama dharaa ifatti baasuudhaan seenaafi falaasamni hawaasi Oromoo waggoota 135 dura qabu maal akka fakkaaturratti ibsuurratti kan xiyyeeffateedha.

Tiyaatirri baattuu seenaafi duudhaa sabaati. Tiyaatiroonni kunniin ilaalchi Oromoon Uumaafi uumamaaf qabu maal akka fakkaatuufi seenaafi duudhaan Oromoo kaleessa dabarseefi amma maal keessa akka jiru mul’isu.

Boodarra Dhaabaa Wayyeessaa Tiyaatira ‘Dukkanaan Duuba’ jedhamu barreessaera. Obbo Dimaa Asaffaa, Mootummaa Asaffaa, Hinseenee Makuriyaafa’is tiyaatiroota Afaan Oromooti hiikuufi ofii barreessuun guddina tiyaatira Oromoo keessatti gumaacha guddaa taasisaniiru. Tiyaatirri ‘Ganamee’ jedhu tiyaatirri Oromoo sadarkaa akkamiirra akka gahe ifatti kan agarsiisuudha.

Bariisaa: Fiilmiin kanaan dura irratti hirmaattee hojjette yoo jiraate?

Dargaggoo Wabii: Fiilmii yeroo dhiyootti eebbifamu tokkorratti hirmaachaan jira. Diraamaa matadureensaa ‘Simboo’ jedhamuufi dhiyeenyatti televizyiniidhaan tamsa’uuf jedhurrattis hirmaachaan jira. Daarektara fiilmiiwwan adda addaa ta’ees hojjechaa jira.

Bariisaa: Garaagarummaan tiyaatiraafi fiilmii gidduu jiru maali?

Dargaggoo Wabii: Tiyaatiraafi fiilmii gidduu garaagarummaa guddaatu jira. Fiilmiirratti hawaasni waan kaameeraadhaan waraabame daawwata. Fakkeenyaaf namni tokko fiilmii tokkorratti iyyaa jira yoo ta’ee, yeroo namichi iyyu sana kaameeraan afaansaa ykn imimmaan ijasaa keessaa ba’u ykn ammoo nama namichi itti iyyaa jiru waraabe taanaan kan daawwannu kan kaameeraadhaan waraabameedha.

Kana jechuun fiilmiirratti miirota dhugaa utuu hintaane, miirota kaameeraan nutti agarsiise daawwana. Taatummaarrattillee fiilmiirratti kaameeraadhaaf hojjetta. Kana jechuun yeroo kaameraan si dhaabsisu dhaabbachaa, yeroo si hojjechiisu hojjetta jechuudha.

Taatonni tiyaatira yeroo hundaa kallattiidhaan hojiisaanii waltajjiirratti waan dhiyeessaniif fiilmiifi diraamaarraa adda. Tiyaatirarratti dhugaafi seenaan hawaasichaa yoomiifi eessatti akka ta’ee guutummaatti waltajjiirraa argita. Fiilmiinis yoomessota qabaatus miira taatichaa guutummaatti argachuu dhiisuu dandeessa. Fiilmiirratti bakka kaameraan waraabe qofatu ija seena.

Taatonni tiyaatira qaama guutuudhaan waltajjiirratti argama. Utuu ergaa addaan hinkutin kallattiidhaan ergaa hawaasaaif dabarsa waan ta’ee fiilmiifi diraamaarra adda.

Bariisaa: Rakkooleen aartii Oromoorratti mul’ataniifi furmaata barbaadan yoo jiraatan?

Dargaggoo Wabii: Akka waliigalaatti aartiin Oromoo sadarkaa abdachiisaarra

Wabii Kabbadaa Barkeessaa...

jira. Waggoota shanii as artii Oromooratti waan guddaa argaa jirra. Sirboonni Oromoo sadarkaa Itoophiyaafi Gaanfa Afrikaarra darbanii sadarkaa Afrikaatti badhaasaaf kaadhimamanii injifataa jiru. Sirba Guutuu Abarraa 'Deemi' jedhu sadarkaa Afrikaatti

badhaafame akka fakkeenyaatti fudhachuu dandeenya.

Aartiin Oromoo ogeessota muuxannoo artii qaban qofaan utuu hintaane ogeessota ogummaa artii barataniifi qabaniin deggeramee hojjetamaa jira. Aartiin Oromoo yeroo ammaa daarektaroota tiyaatiraafi fiilmii yunivarsitoota adda addaarraa eebbifamaniifi taatotaafi wellistoota ciccimoodhaan hojjetamaa waan jiruuf sadarkaa gaariiratti argama. Yoon kana jedhu aartiin Oromoo rakkoo hinqabu jechuu miti.

Aartiin Oromoo keessumaa gama tiyaatiraafi fiilmiitiin hanqina guddaa qaba. Tiyaatirriifi aartiin hojii namootni heddu irratti hirmaatan waan ta'eeff maallaqaa guddaa gaafatu. Ogaa tiyaatirri dhiyaatu taatota keessaa tokko yoo hafe rakkoo guddaa uuma.

Yoo hudhaalee aartii sakaalan furaa deemne fiilmiifi tiyaatirri keenya yeroo dhiyootti sadarkaa ummaticha madaaluraa gaha jedheen yaada.

Bakka shaakalaa dhabuun, namoota fedhii aartii qaban jajjabeessuu dhabuun, hanqinoota artii guutuu dhabuun, leenjistoota artii mindeessuu dhabuun hanqinoota artii Oromooratti mul'ataniidha. Aartii Oromoo guddisuuf rakkoolee damicha mudatan furuurratti xiyyeeffatamee hojjetamuu qaba. Hoggantoonni Aadaafi Turizimii Oromiyaafi qaamolee biroon deggarsa barbaachisu otoo taasisanii gaariidha.

Artiin dinagdee keenya jijjiiruu, seenaa, aadaafi duudhaa saba keenyaa beeksisuufi guddisuu keessatti gahee guddaa qaba jedheen amana. Warri 'Holy Wood' eenyummaa, siyaasaafi seenaa saba keessaa bahanii maal akka fakkaatu addunyaatti agarsiisaa jiru. Siyaasni, dinagdeen, bareedinni magaalaasaanii maal akka fakkaatu fiilmiisaaniitiin

agarsiisaa jiru.

Bariisaa: Aartiin hawaasa bashannansisaa barsiisuu keessatti gahee akkamii qaba?

Dargaggoo Wabii: Waan aartiidhaan dhabne aartiidhaan deebisnee ijaaruu dandeenya. Seenaa dharaa aartiidhaan nurratti barreeffame aartiidhumaan dhugaasaa baafnee barreessuu qabna. Aartii guddisuun dirqama artistootaa qofa utuu hintaane kan lammii hundaati. Aartii kan guddatu qindoomina ogummaa, maallaqaa, beekumsaafi kkfni.

Aartiin meeshaa humna guddaa qabuudha. Aartiin ergaa mi'aawaa namni salphaatti irraa baratuudha. Aartiin haala salphaan hawaasaaf ergaa dabarsuufi dammaqsuurrattis humna guddaa qaba. Humna guddaa kana sirriitti dhimma itti ba'uuf hunduu gama gamasaatiin tumsuu qaba.

Hojii aartii itti dhama'amee hojjetee daawwataafi dubbisaan hinjiru taanaan gatii hinqabu. Kanaaf, daawwataafi dubbisaan artii jajjabeessuudhaan, qeequufi yaada ittikennuudhaan qoodasaa bahachuu qaba.

Bariisaa: Xumurratti yaadaafi ergaa dabalataa yoo qabaatte?

Dargaggoo Wabii: Ergaan koo xumuraa taatotaafi. Artistoonni keenya hangafooni utuu jireenya qanani jiraachuu qabani otoo hinguutiiniif darbaniiiru. Artistoonni keenya har'aas nama isaan jajjabeessu dhabuudhaan abdi kutachuu danda'u. Waan itti dhama'anii hojjechaa jiraniin garuu siidaa seenaa ijaaraa jiru. Siidicha maallaqa itti argachuufi ittiin beekamuuf utuu hintaane, afaan, aadaa, duudhaafi seenaa hawaasichaa guddisuuf gatii kaffaluu qabu.

Artistoonni Oromoo hundi yeroo hundumaa waliyyaafachuufi hamilee waliif kennuu, walbarbaaduufi walgorsuun tokkummaan aartii sabichaa guddisuurratti xiyyeeffachuu qabu. Artistoonni Oromoo, waljajjabeessuu, waljaaru, hamilee cimaa qabaachuu, walkabajuufi walbarbaaduu qabu. Inni daandii qabate isa duubaan dhufu jajjabeessuu qaba ergaa jedhun dabarsaaf.

ODUU

Bu'aqabeessummaan...

Baha Fagoofi kanneen biroo daawwannaa hojiif gara Itoophiyaa dhufuun qondaaltota mootummaa Itoophiyaa waliin dhimmoota garaagaraarratti marii taasisaniiru.

Itoophiyaan hariiroo biyyoota ollaaf xiyyeeffannoo addaa laatee hojjechaa jiraachuu eeranii, sababnisaas biyyoota kanneen waliin daangaa waliinii qofa osoo hintaane ummata walini waan qabduuf, miidhamni isaanii miidhama Itoophiyaa ta'uu himu.

Daawwannaa Pirezdaantii Sudaan Kibbaa Saalvaakiir ilaalchisee akka jedhanitti, akkaataa hariiroo daldalaa kanaan dura biyyoota lamaan gidduu ture itti cimsuun danda'amuufi biyyoota lamaan bu'uraalee misoomaatiin walitti hidhuun danda'amurratti mariin bu'a qabeessi taasifameera. Ministeera Dhimma Alaa Afrikaa Kibbaa Doktor Naaleedii Paandar waliinis haalota waliigaltee Piritooriyaa guutuutti hojiitti hiikuuf gargaaran irratti marii bal'aan taasifameera.

Pirezdaantiin Baankii Addunyaa Ajaay Baangaanis torbee darbe Itoophiyaa

daawwachuunsanii Itoophiyaaf faayidaa olaanaa ta'uu kaasanii, mootummaan Itoophiyaa pirojektota misoomaa gurguddoo biyyattii keessatti hojjechaa jiru ariifachiisuuf deeggarsa maallaqaa argachuuf dhaabbilee faayinaansii idil addunyaa waliin hojjechaa jiraachuu ibsu.

Daawwannaan Ministeera Dhimma Alaa Jaappaan Hayashii Yoshimaasaafi Ministeera Dhimma Alaa Kooriyaa Kibbaa Paarkiin Jiinis, Itoophiyaan hariiroo biyyoota Baha Eeshiyaa waliin qabdu guddifachuuf itti fufiinsaan kan itti adeemsifamu ta'uu dubbatu. Keessumaa gama daldalaa, investimantii, guddina dandeettii akkasumas kalaqa saayinsiifi teknolojiitiin muuxannoo qooddachuu irratti Itoophiyaan biyyoota kanneen waliin hojjechuuf fedhii guddaa akka qabdu ibsaniiru.

Hariiroon dippilomaasii Itoophiyaafi Kooriyaa Kibbaa waggoota 60 kan guute yoo ta'u kan himan Ambaasaaddar Alam, naannolee walitti bu'iinsaan miidhaman keessatti sochii deebisanii dhaabuufi ijaaruu deeggarsa taasisuuf Paarkiin Jiin waadaa galuu himaniiru.

"Naannoo Amaaraatti..."

sabaafi sablammoota biyyattii moggaatti dhiibuun wixxirfachaa jira jedhanii, yaadni akkasii maraatummaarraa kan darbe abjuu yoomuu galma hingenye ta'uu hubachiisaniiru.

Yeroo ammaa qindoomina ummataafi Raayyaa Ittisa Biyyaan tarkaanfii fudhatamaa jiruun kan bittinnaa'ee qaamni badii kun Raayyaa Ittisa Biyyaarra maqaa balleessuurraa darbee diinota Itoophiyaan wal ta'uun dantaa biyyattii balaarra buusuuf dhagaan hingalagalchine akka hin jirre dubbataniiru.

Namootni yakka hamaa dalagaa jiraniifi miidiyaalee hawaasaatti fayyadamuun kallattiin qajeelcha kennan, deggersa taasisaniifi burjaajjii uumaa jiran 23 to'annoo seeraa jala oolani dhimmisaanii ilaalamaa jiraachuun himamee, ta'us badiin ala koomandipoostii dhaabbateen hanga ammaatti namni to'annaa seeraa

jala oole akka hinjirre himameera.

Osoo hinhubatiin namootni qaama badii kana waliin hiriiran hedduun gara nagaatti deebi'uun ibsamee, ammas taanaan namootni osoo hinhubatiin qaama biyya diiguuf wixxirfatu kana waliin hiriiran yoo kan deebi'an ta'e karri banaa ta'uufi namoota qaamolee badii keessatti hirmaatan kana deebisuuf carraaqanis akka jajjabeessuu hubachiisaniiru.

Qaamni badii kun yeroo dheeraaf qophii taasisaa turuufi humna naannichaan ol ta'uusaan gaaffii mootummaa federaalaaf taasifameen yeroo gabaabaa keessatti to'annoo jala ooluu himanii, ummatni naannichaa sodaa tokko malee gara hojii idileesaatti akka deebi'uufi qaama bittinnaa'ee nagaasaa booressuu yaalu qolachuuf akka of qopheessuu Doktor Laggassaa Tulluu waamicha dhiyeessaniiru.

"Raayyaa ittisa biyyaa maqaa..."

yookiin jibbaan machaa'anii jaarimiyaa wabii hundaa ta'e kana maqaa balleessuun eessaanuu nama hinga'u.

Naannoo Amaaraatti, qondaaltota mootummaa ajjeessuun, saamichi raawwachuun, gibira walitti qabuun, walumaagalatti alseerummaan daangaa darbe raawwatamaa turuu yaadachiisani, tibbana galaana jeequmsaa finxaaleyyiin qabsiisaniin jireenya hawaasa naannichaa balaarra bu'e baraaruu raayyaa ittisa alatti wanta hin yaadamne ta'uu ibsaniiru.

Maqa balleessii RIB mitii nama dhuunfaayyuu maqaa xureessuun seera

biyyattii keessatti tumamee jiraachuu ibsani, haa ta'u malee, qaawwa qaamoleen seera raawwachiisan uumaniin maqaan jaarimiyaa wabii biyyattii ta'e kun akka malee akka xuraa'uuf karra saaquu dubbataniiru.

Haasaan jibbiinsaa miidiyaa hawaasaas ta'e kan idileen raawwataman rakkoo kutannoo dhabuu yoo ta'e malee seeraan ol akka hintaane eeranii, biyyarratti qoosaan waan hinjirreef maqa balleessiifi haasaa jibbiinsaa biyya gara diiguutti dhiibaa jiranirratti seerri akka jabaatu gaafataniiru.

"Hojii to'annoofi hordoffii waggoota..."

lammummaatiinis humna, qabeenyaafi beekumsa ummataa qindeessuun waan raajii hojjechuun danda'ameera. Rakkoo hawaasummaa waloo ummanni qabu ittiin furuuf Buusaan Gonofaa Oromiyaa akka hundaa'u ta'eera. Haqa ummataa mirkaneessuufis Manni Murtii Aadaa hundaa'ee hawaasni baasii tokko malee dhiyeenyatti tajaajila akka argatu ta'eera jedhu.

Waliigalteewwan idil addunyaa Itoophiyaan mallatteessite keessaa tokko mirgoota bu'uura dhala namaaf kennaman kabajjee kabachiisuun hojiirra oolchuu ta'uu ibsani, Heerri RDFI keessaa keewwattoonni mirga namoomaan walqabatani jiran waliigaltee idil addunyaa kana bu'uura kan godhatan ta'uu kaasu. Mootummaan Naannoo Oromiyaas, qajeeltoo Heera Biyyaalessaa irraa maddeen, Heera Fooyya'aa Naannichaa 1994 bahe keessatti keewwattoota mirga namoomaa kanneen kallattiin kan fudhateefi waliigaltee kana kabajuun mirgoota bu'uura lammiilee kabajee kabachiisuun dirqama isaa waan ta'eef, sadarkaa naannichaatti olaantummaan seeraa mirkanaa'ee qabiinsi mirga lammiilee kabajamuu isaa akka hordofuufi to'atuuf Caffee Oromiyaaf aangoon kennamuu dubbatu. Qabiinsi mirgootaafi nageenya lammiilee eegsisuu olaantummaa seeraa mirkaneessuun hojiirra oola waan ta'eef Caffichi dhimma kanarrattis xiyyeeffatee hojjechaa jiraachuu eeraniiru.

Caffeen Oromiyaa hojiiwwan karoofaman raawwachiisuuf bajata naannichaa akka raggaasisu, bajatni ragga'es qixa sirriin hojiirra ooluufi dhiisuusaas akka hordofuufi to'atus eeranii, bajanni ragga'e seerota bulchiinsa faayinaansiifi qabeenya naannichaa karaa hordofeen haala dinagdawaa, si'ayinaafi bu'aa qabeessa ta'een hojiirra ooluun fayyadamummaa ummataa akka mirkaneessuuf to'annoofi hordoffii cimaan taasifamaa turuu kaasu.

"Horataalee mootummaafi ummataarratti qindoominaan hojjennee bu'aa caalmaa haa galmeessinu miira jedhuun hordoffiifi to'annoo taasifamaa tureen bara 2015tti maallaqaafi sanadaan qarshiin biliyoona 7.4 deebi'uu danda'eera. Raawwii hojii to'annoofi hordoffii waggoota lamaan darbaniitiin ammoo qarshiin biliyoona 11.32 deebi'uu danda'eera" jedhu.

Akka ibsa Aadde Sa'adaatti, hojiileen seeraafi sirna hojmaata bu'uura godhatanii akka raawwatamaniif sirni walhordofuufi to'achuu qaamolee mootummaa gidduutti diriiree karaa fayyadamummaa ummataa mirkaneessuun hojiirra ooluun ijaarsa sirna dimokiraasiif ammoo

utubaa ta'ee akka tajaajiluuf xiyyeeffannaan irratti hojjetamaa jiraachuu eeraniiru.

Qabeenya ummatarraa walitti qabee misooma ummataaf oolchuun gahee mootummaa ta'uu himanii, galmi hordoffiifi to'annoo Caffee, misooma haqa qabeessa, ariifataafi qulqullina qabu ummataaf dhiyeessuun fayyadamummaasaa mirkaneessuu akka ta'es himaniiru.

Biyya sirna dimokiraasiin bultu keessatti, hundeeffama mootummaa tokkoof qaamoleen mootummaa sadeen jiraachuun murteessaa ta'uu himanii, daangaan aango heeraan qoodamee isaaniif kenname madaala isaa eegee akka hojiirra ooluuf sirni wal hordofuufi to'achuu gidduu isaaniitti diriiree hojiirra oolaa jiraachuu kaasu. Kun aangoon qaama tokko biratti garmalee akka hinkuufamneef daangessuuf, dhiibbaa itti fayyadama aangoon walqabatee dhufu hir'isuun murtiiwwan fayyadamummaa ummataa gidduu godhatan kennuufi qaamoleen mootummaa daangaa aangoofi gahee hojii heeraan kennameef bu'uura godhatanii akka hojjetan taasisuu keessatti gahee olaanaa kan qabu ta'uu dubbataniiru.

"Aangoon kan ummataati. Caffeen Oromiyaa ammoo bakka bu'aa ummataati. Qaamni ummata bakka bu'e ammoo fedhiifi faayidaa ummata bakka isa buufatee galmaan gahuun amantaa ummanni naannichaa itti kennate dhugoomsuuf cimee hojiisaa hojjechuu waan qabuuf Caffeen Oromiyaas dhimmoota kanneen gidduu godhatee hojii hojjechaa tureen bu'aawwan hedduu galmeesseera. Hojiilee Caffeen Oromiyaa waggoota lamaan darban gama hawaasummaa, dinagdeefi siyaasaan raawwataa tureen bu'aan qabatamaan ijaan mul'atuufi jiruufi jireenya hawaasaa jijjiiruu danda'u argameera. Hojiilee gama qonnaa, barnootaa, fayyaafi galii naannichaa guddisuuf raawwatamaniin bu'aalee jajjabeessoon galmaa'aniiru" jedhu.

Caffeen Oromiyaa karoora imala badhaadhinaa waggaa 10f qabame milkeessuuf karoori bara 2016 'Karoora Xiiqqi' jedhamee akka Mootummaa Naannoo Oromiyaatti hojiirra akka ooluuf Yaa'ii Idilee 5ffaa darbe irratti raggaasuun hojiitti seenuu kan himan afyaa'ii tun, wabii nyaataa mirkaneessuun, omishaalee alaa galan kan biyya keessaatiin bakka buusuun, allergii guddisuun, carraa hojii bal'aa uumuun, galii naannichaa guddisuufi muuxannoowwan argaman qindeessanii ittifufsiisuun kallattiwwan hojii ijoo bara 2016 ta'uus himaniiru.

BARIISAA

Akkaadaamichi bara dhufu ispoorteessitoota 300 ol simachuuf qophiidha

Finfinnee: Akkaadaamiin Ispoortii Itoophiyaa bara dhufu akaakuuwwan ispoortii adda addaatiin ispoorteessitoota 300 simachuuf qophii ta'uu beeksise.

Ispoorteessitootni umuriinsanii waggaa 16 gadi ta'e kunniin waggoota afuriif akka turan Daarektarii Olaanaan akkaadaamichaa Obbo Anbassaa Inniyawu beeksisiiru.

Akka ibsasaaniitti leenjiwwan saayinsiidhaan deeggarama kan kennamuuf yemmuu ta'u, hojiin ispoorteessitoota kanneen filachuu guutummaa biyyaatti adeemsifamaa jira.

Hojiin ispoorteessitoota filachuu kun immoo marsaawwan lamaan kan adeemsifaman yemmuu ta'an, marsaan duraa Hagayyaa 5 hanga 20 bara 2015 yoo ta'u, marsaan lammaffaa Hagayyaa 20 hanga 30 bara 2015 kan kan geggeeffamu ta'a.

Akaakuuwwan ispoortii akkaadaamichi filannoo ittiin gaggeessu atileetiksii, kubbaa milaa, tekuwaandoo addunyaa, kubbaa saaphanaa, biskileetii, buunyaa, teenisii minjaalaafi kubbaa kachoofaa ta'uus eeraniiru.

Garee guddattootaa biyyalessaa biyyaattii akaakuuwwan ispoortii garagaraan bakka bu'uun hirmaatan baay'eesaanii firii akkaadaamichaa ta'uus Obbo Anbassaa ibsaniiru.

Dabalataanis dorgommii olompiikii Tokiiyoo, tekuwaandoo addunyaan Itoophiyaa bakka bu'uun atileet Solomoon Tufaafi dorgommii gufaachiisaa meetira kuma sadiin rikardii addunyaa kan cabse atileet Lammeechaa

Girmaa ispoorteessitoota akkaadaamichaa keessaa argaman ta'uu beeksisiiru.

Shampiyoona Atileetiksii Addunyaa guyyoota saddeet booda Haangariitti gaggeeffamurraatti Itoopiyaanonni

dorgommii gufachiisaa meetira kuma sadii kan bakka bu'an fageenya fiigichaatiin rikardii addunyaa kan qabu Atileet Lammeechaa dabalatee Geetinnat Waaleefi Abrahaam Simee ni argamu jedhaniiru.

Ispoorteessitoonni guddattootaa leenjiicharratti hirmaatan gahumsisaanii mirkaana'uun gara leenjichaa akka galan kaasuun, kanneen dandeettii qaban carrichatti akka fayyadamaan ergaasaanii dabarsaniiru.

Federeeshinichi shampiyoonaa Atileetiksii 19ffaa addunyaatiif qophaa'aa jira

Wasanee Amaaree

Finfinnee: Shaampiyoonaan Atileetiksii 19ffaa Addunyaa Hagayya 13-21 bara 2015 Magaalaa guddoo Haangaarii, Budaapestitti adeemsifamuuf qophii taasisaa jiru cimsee ittifufuu Federeeshiniin Atileetiksii Itoophiyaa beeksiseera.

Federeeshinichi garee atileetiksii Itoophiyaa dorgommicharratti biyya bakka bu'uun hirmaatu filachuun torbanoota darbanirraa jalqabee gaara Inxooxooratti qophaa'aa jiraachuu ibseera. Kunis atileetonni seenaa darbe irra deebi'uun akka galmeessaniif kan isaan gargaaru ta'uu eereera.

Itoophiyaan waldorgommii shaampiyoonaa darbeen fiigichaa dheeraafi giddugaleessaatiin meedaliyaa 101 kan fidde yoo ta'u, isaan keessaas: atileetonni 19 meedaaliyaa warqii 33, atileetonni 28 ammoo meetii 34fi atileetonni 25 nahaasaa

28 argamsiisaniiru.

Atileetonni Itoophiyaa fiigichaa dheeraafi giddugaleessaa akka Afrikaatti maqaa

gaarii kan qaban yemmuu ta'u, kunis Atileet Abbabaa Biqilaarraa hanga Hayilee Gabrasillaaseetti; Darartuu Tulluu hanga

Xurunash Dibaabaa; Mirutsi Yifxarii hanga Qananiisaa Baqqalaa; Masaraat Daffaarii hanga Lattasanbat Gideeyitti fiigichaa dheeraafi giddugaleessaan atileetonni Itoophiyaa waggoota darbaaniif addunyaarratti maqaa guddaa horataniiru.

Atileet Abbabaa Biqilaa urjii maratoonii bara 1960moota keessaati. Kunis meedaaliyaa warqii injifachuun baroota 1960fi 1964 fiigichaa olompiikiin rikardii addunyaa (2:12:11) galmeessisuun Afrikaarraa gurraacha yeroo jalqaabaatiif waldorgommii mo'ate ta'uun beekamtii argate.

Atileet Daraartuu Tulluu bara 1995tti waldorgommii Olompikii Baarseloonaa meetira kuma 10 irratti qabxii galmeessisteen akka Itoophiyaafi Afrikaatti dubartii jalqaabaa meedaaliyaa warqii argamsiiste ta'uunshaa atileetota har'atiif miira injifannoo ta'ee tajaajilaa jira.